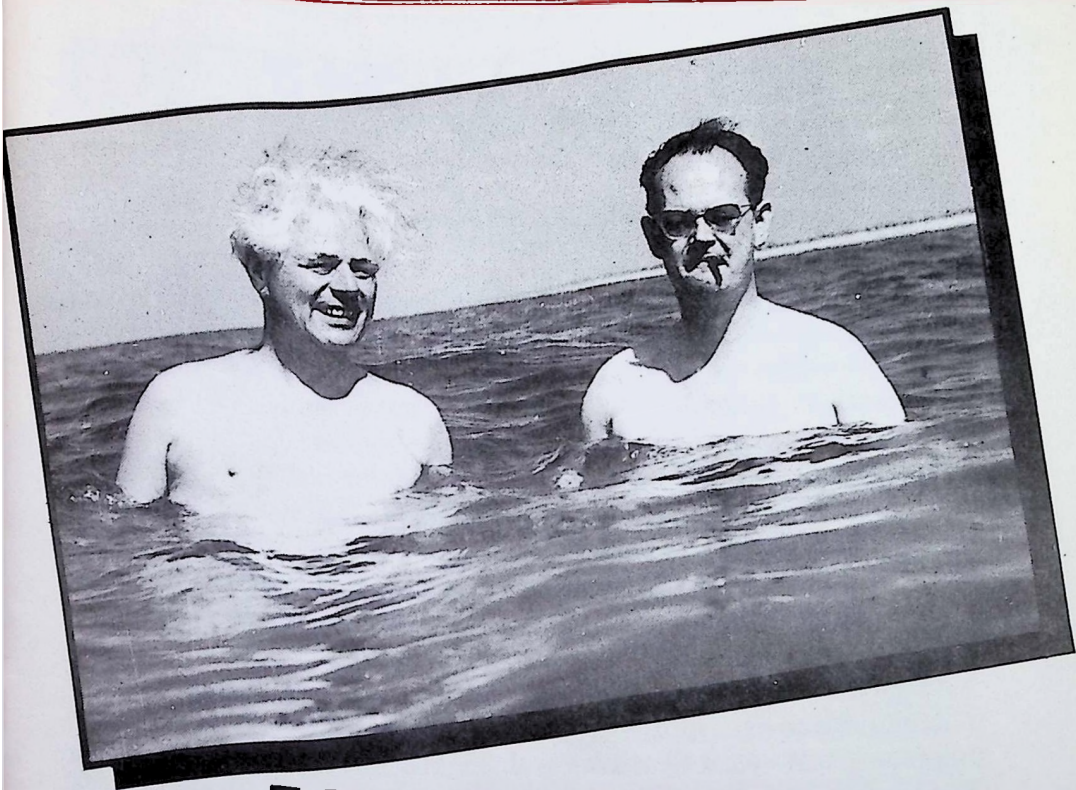

kt

Arbejderbevægelsen
Bibliotek og Arkiv

8/1985

» Vi skal lokke for dem... «

*Om 50 års socialdemokratisk
kulturpolitik*

Indstik: Politisk
beretning fra KAPs
6. kongres

De københavnske bryggeriarbejderes to måneder lange strejke endte med et nederlag, efter at ledelsen i arbejdernes eget forbund havde vedtaget at nægte dem støtte til konflikten.

Endnu engang var det således pumperne i én af forbundsledelserne, der reelt kvalte en effektiv arbejderkamp for bedre forhold. Denne strejke havde ellers vigtige perspektiver for hele arbejderklassen og for fagbevægelsen - nemlig sikring af arbejdspladser og arbejdsforhold ved indførelsen af ny teknologi.

Strejkeledelsen havde tydeligvis længe forhåbninger om at få forbundets støtte - og blandt andet derfor blev der gjort så forholdsvis lidt ved at organisere sympatien og solidariteten i et græsrodsarbejde, som kunne have været af stor gavn for de strejkende, såvel økonomisk som moralsk.

Endnu en gang har illusionerne om forbundsledelserne vist sig at have katastrofale følger for en strejkekamp mod kapitalen. Skal en sådan føres til sejr, er det en forudsætning, at man bygger på egne kræfter og selv organiserer solidariteten på grundplan. Enhver forhåbning til at topledere i forbundene vil være medspille-re bereder vejen for skuffelser og nederlag.

Forlaget KT
ISSN 01051903

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

3260882553

15,-kr.

KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT udgives af Kommunistisk Arbejderparti,
 Studiestræde 24, 1455 København K. Telefon 01 152133.

REDAKTION: Philip Arctander, Fleming Colstrup (ansvarsh.) og et udvalg.

Sats og tryk: Forlaget KT.

Pris i løssalg: 15,- kr.

Du kan få de kommende 4 numre tilsendt portofrit ved at indsætte 60,- kr. på GIRO 7 089465,
 KT, Studiestræde 24, 1455 Kbhvn. K.

Lige så længe der har eksisteret et statsapparat som redskab for den herskende klasse, har der også eksisteret en statslig kulturpolitik. Tidligere tiders magthavere — fyrster, konger og kejsere — støttede skabende og udøvende kunstnere. Til gengæld krævede de at blive underholdt, pirret og hyldet.

De velbjergetes rolle som mæcener indenfor kunst og kultur — og i øvrigt også videnskab — er ikke udspillet. De store fonde, bl.a. Ny Carlsbergfondet, støtter hvert år f.eks. billedkunst og arkitektur med beløb, der langt overgår, hvad Statens Kunstfond har til rådighed. Mere herom i artiklen »Kulturlivets privatisering« i *Kommunistisk Tidsskrift* nr. 4, 1983.

Alligevel er det karakteristisk for det højt udviklede statsmonopolistiske samfund, vi lever i, at staten spiller en vigtig rolle indenfor kunst- og kulturlivet end nogensinde tidligere. Der ville ikke blive spillet meget teater og lavet mange film i Danmark, hvis der ikke fandtes forskellige støtteordninger.

Den statslige kulturpolitik i den form, vi kender den i dag, har rødder tilbage i mellemkrigstiden og er så tæt forbundet med Socialdemokratiets kulturpolitik, at der ikke er nogen grund til at foretage et skel. Statslig kulturpolitik er socialdemokratisk og har været det, uanset om det var socialdemokrater eller borgerlige politikere, som sad på ministertabureterne.

Det er de sidste ca. 50 års socialdemokratiske kulturpolitik, der er emnet for denne artikel.

TW.

»Vi skal lokke for dem...«

Om 50 års socialdemokratisk kulturpolitik

Af Torben Weinreich

Hvad er kultur

Mangen diskussion om kultur er endt i en ørkesløs søgen efter en definition på, hvad kultur egentlig er. Og definitioner er det da også blevet, omend ofte ikke meget andet. De strækker sig lige fra »kultur er vaner«-typen, som den socialdemokratiske forsker og politiker Hartvig Frisch formulerede det, til den klassisk borgerlige: »kultur er høj kunstnerisk kvalitet«.

Marxisters definitioner er oftest af »vane«-typen, f.eks. denne af Hans Scherfig: »Kultur er det menneskeskabte i et samfund. Arbejdets redskaber og frembringelser. Menneskers adfærd over for naturens vilkår og i deres indbyrdes forhold. Den fælles viden, erfaringer og sædvaner. Sprog og skrift. Teknik og kunst. Tro og moral.«

Selvom en sådan definition er helt i overensstemmelse med marxistisk tænkning og til forveksling ligner den, der oftest bruges indenfor videnskaben, så er den — prøv at nærlæse den! — rungende indholdsløs. For kulturen er altså alle de livsytringer, som adskiller mennesket fra andre væsener. Kulturpolitik bliver derfor også en fællesnævner for al politik. Og så er man lige vidt.

Når jeg i det følgende taler om kultur og kulturpolitik, dækker det over den del af den samlede kultur, der udgøres af kunstnerisk

virksomhed i meget bred forstand. Det er f.eks. alt lige fra pædagogisk drama i børnehaven og skolen over dilettent- og amatørteater til det professionelle teater. Og det omfatter både skabelses- og oplevelsesprocessen, samt selve materien (produktet).

To linjer i Socialdemokratiets kulturpolitik

Selvom Socialdemokratiet opstod i 1871, begyndte det først at føre en egentlig sammenhængende kulturpolitik fra det tidspunkt at regne, hvor det fik regeringsmagten, altså fra midten af 1920'erne, og først for alvor fra midten af 1930'erne, hvor den kulturpolitik, partiet i dag fører, da også blev grundlagt.

I de første 50 år af partiets historie forholdt det sig naturligvis også til kultur, men det foregik mere spredt og var i højere grad knyttet til den daglige politiske praksis: I 1870'erne og 80'erne blev der skrevet kampsange, og man oprettede forskellige former for arbejderforeninger. Praksis viste tydeligt, at man søgte at skabe og styrke en arbejder-kultur som modsætning til den etablerede borgerlige kultur.

Efterhånden som den politiske virkelighed stillede krav om en mere samlet kulturpolitik, tog to modsat rettede opfattelser form. På den ene side stod dem, der mente at målet var at

skabe en arbejderkultur: -litteratur, -teater, -billedkunst mm. Det var arbejderens egne livs-erfaringer og politiske mål, som skulle komme til udtryk i kunsten. På *den anden side* stod dem der mente, at det var Socialdemokratiets opgave at give arbejderne mulighed for at tilegne sig den eksisterende kultur(arv).

Jo mere den socialdemokratiske kulturpolitik tog form — i en periode i 1920'erne og 30'erne hvor Socialdemokratiets politik i det hele taget tog den form, vi kender i dag — jo mere vandt opfattelse nr. 2 frem. Grundtanken blev formuleret af Stauning, for hvem målet var, at arbejderne »fik del i de borgerlige goder«, som han sagde, »herunder økonomi og kultur«.

Bag udformningen af denne kulturpolitik stod Julius Bomholt og Ib Koch-Olsen med Bomholt som den helt dominerende skikkelse. Bomholt var i starten fortalere for det han selv kaldte en »erstatningskultur«, dvs. at den borgerlige kultur skulle udkonkurreres og erstattes med en arbejderkultur. Dette gav han udtryk for bl.a. i bogen »Arbejderkultur« fra 1932.

Men i og med Socialdemokratiet i 1930'erne i højere og højere grad erstattede forstavelen »arbejder-« med »folke-« (»Danmark for folket«) — og dette manifesterede sig klart i det nye partiprogram fra 1934 — erstattedes også ordet arbejderkultur med ordet folkekultur. Man mere end anede det i Bomholts radioforedrag »Kulturen ændrer signaler« fra 1937, og sloganet fra 1938 lød da også »Kulturen for folket«.

Ib Koch-Olsen beskrev denne proces i en artikel i »Socialisten« i sept. 1940:

»En tid proklamerede man ganske vist, at mottoet var arbejderkultur, men udviklingen i løbet af trediveerne er klart og utvetydigt gået i retning af bredere forståelse af kulturarven og kulturopgavernes alsidighed og folkelige formål.«

Og han fortsatte:

»Ærgerligt er det egentlig, at mange ting kunne og burde være ordnet meget før end 1940. Der er dog ingen grund til at græde over fortiden og spildte muligheder, men dobbelt så stærke grunde til at gå løs på problemerne med krum hals i bevidstheden om, at terrænet ligger der, det gælder om at udstikke linjerne, at ændre og styrke fronten.«

Og måden dette skulle gøres på, måden at få arbejderne overbevist om kulturarvens betydning for netop dem, beskrev Koch-Olsen i »Rød Ungdom« samme år: »Lad os sammen begræde menneskets træskhed og træghed — bare et kvarter — men lad os så gå videre. Vi skal lirke

folk ind til skønne oplevelser — lokke for dem — ...«.

Ligesom det var Bomholt, der i sin tid formulerede kravet om en arbejderkultur, blev det ham, der gav den nye opfattelse dens klare form. Det skete i bogen »Kulturproblemer« fra 1945. Heri skrev han bl.a.:

»Der skabtes i vide kredse af befolkningen en trang til sammenhold, der gjorde det naturligt at tale om »det folkelige« som en genvakt realitet. Det tidligere almindeligt anvendte udtryk »arbejderklassen« begyndte at vige for det rummeligere: »det arbejdende folk«. Efterhånden som folket blev isoleret og drevet tilbage fra sine reserver, voksede også trangen til dybere at forstå den fælles fortid. Det var rige kulturelle værdier, der nu fik øget betydning.

Den nationale følelse forenede sig med forståelsen af det folkelige og fik derved ny fylde.

Og der skete næsten umærkeligt en forskydning i den socialistiske tænkemåde. Den gamle parole: »Proletarer i alle lande, forener Eder« havde ikke samme umiddelbare kraft som den nye patole: »Danmark for folket«. »Danmark for folket er en god socialistisk og en god national parole. Det betyder ordnede samfundstilstande. Det betyder politisk og økonomisk tryghed for alle arbejdende mennesker. Det betyder, at Danmark skal være et sandt Folkehjem« (Hedtoft Hansen).

Og han fortsatte:

»Omkring 1930 gjaldt det om at rejse kulturproblemet som et bevidst problem og at lægge linjerne til rette for en aktiv kulturpolitik. Nu som før var oplysning gennem møder og kurser, bog og presse af fundamental betydning; men det blev mere og mere klart, at arbejderbevægelsen måtte beskæftige sig med alle kulturområder, alle kulturmidler, og se dem i én stor sammenhæng.

I løbet af 1930'erne er der sket meget. Diktaturernes opkomst og fremmarch i Mellem-europa har lært os dybere at forstå de værdier, der gemmes i vor demokratiske og folkelige kultur, og vi føler det i dag som en livsopgave: at bevare den levende forbindelse mellem et demokratisk villende folk og en ægte, human og vidtsynet folkelig kultur. Vi talte i 1930 om en arbejderkultur. Vi arbejder i dag under mottoet: Kulturen for folket. Der er ikke tale om brud i udviklingen, men om vækst.«

I den indflydelsesrige social- og fra 1935 justitsminister K. K. Steinckes udgave lød det: »Kulturgrundlaget må være fælles og anerkendt

af alle, hvis man skal leve sammen som ligeberettigede medborgere i et frit demokratisk samfund.»

Med andre ord: Socialdemokratiet nåede til det resultat, at kulturen i princippet var klasseløs. Kun den fælles folkekultur var det værd at beskæftige sig med. Og ville arbejderne have deres erfaringsverden udtrykt i kunsten og dernæst denne kunst vurderet som tilstrækkeligt værdifuld, så måtte den gøres til folkeeje. Den borgerlige kultur skulle lige så lidt som det borgerlige samfund i sin helhed bekæmpes. Som Stauning udtrykte det, så eksisterede kulturen som sådan allerede. Det gjaldt nu blot om gennem undervisning og opdragelse at bringe arbejderne i kontakt med den, så de kunne få »del i« den.

Hermed grundlages det, man kunne kalde AOF-ideologien, altså forestillingen om social og intellektuel opstigen — væk fra arbejderklassens egen kulturelle selvforståelse og tro på egne kræfter og muligheder, og over til en forestilling om arbejderne som en udviklet borger, der gennem statslige og kommunale initiativer kan opnå social og kulturel ligestilling. Midlet blev bl.a. AOF (oprettet 1924), Arbejdernes Teatercentral (1946, senere ARTE) og Andels-teatret (1947, senere slået sammen med Dansk Folkescene til Det danske Teater).

De kulturradikale

Socialdemokratiets nye kulturpolitik blev altså udformet i løbet af 1930'erne. Og det skete ikke i et kulturpolitisk tomrum. Det vrimlede dengang med tidsskrifter som helt eller i overvejende grad beskæftigede sig med kulturpolitiske spørgsmål. Der var de kommunistiske »Clarté«, »Frem«, »Plan« og »Tiden«. Der var de kulturradikales og de »frie« socialisters »Møde«, »Kritisk Revy«, »Aandehullet«, »Kulturkampen« og »Sex og Samfund«. Og der var de konservative og nazisternes »Det nye Danmark«, »Front«, »K.U.'s Kampblad« og »Stormen«.

I løbet af 1930'erne blev alliancen mellem kommunister, »frie« socialister og kulturradikale mere og mere åbenbar, og typisk var det da også, at flere af tidsskrifterne havde redaktioner med repræsentanter for de tre grupper. Disse tidsskrifter rettede ikke alene skytset mod det yderste højre, men også mod Socialdemokratiet. I den mindste af kulturradikales bannereførende tidsskrifter, Emil Henningsens, var hårdt i sin kritik af Socialdemokratiet:

«Allerede ved udgivelsen af Bombholts »Arbejderkultur« i 1922 skrev Henningsen, at dette var den direkte vej til en modificeret borgerlig kultur.»

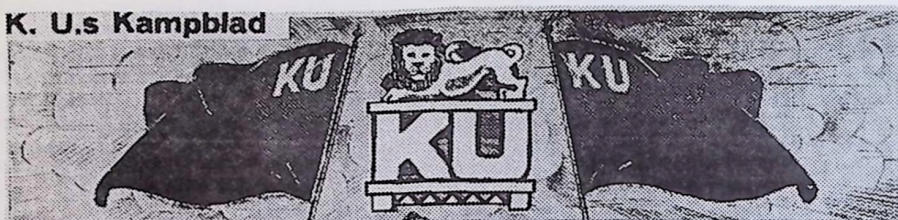
Modsætningen mellem socialdemokraterne og de kulturradikale blev mere og mere åbenlys. De kulturradikale kritiserede Socialdemokratiet for at borgerliggøre arbejderne, og socialdemokraterne kritiserede de kulturradikale for at foragte arbejderne og deres stræben efter økonomisk og kulturel sikkerhed.

Socialdemokratiets afvisning af de kulturradikale havde flere årsager. En var, at Socialdemokratiet allerede på dette tidspunkt havde udviklet et næsten paranoid forhold til kritik fra alt, som bare lugtede af venstrefløj, en paranoia som stadig mødes i rigt mål i bogen »Rapport fra en kaffeklub«, som Ritt Bjerregaard og andre socialdemokrater udgav i 1977. En anden forklaring var et historisk modsætningsforhold til de kredse, hvorfra kulturradikalismen udsprang, nemlig brandesianerne, opkaldt efter litteraturkritikeren Georg Brandes og hans bror, dramatiker, dagbladsredaktør og politiker Edvard Brandes, som var med til at stifte Det radikale Venstre i 1905 og i en periode var finansminister. Endelig skal det ikke undervurderes, at de kulturradikale stod i forreste række i kravet om seksuel frigørelse og ubegrænset ytringsfrihed. Heller ikke her kunne Socialdemokratiet følge dem, tværtimod krævede Socialdemokratiet indgreb overfor »usund« litteratur (mere herom senere).

Socialdemokratiets allergi overfor de kulturradikale antog ganske særprægede former. Fordi de kulturradikale så åbenlyst vedkendte sig deres tilknytning til brandesianismen og hyldede 1870'ernes og 20'ernes naturalistiske forfattere, tog flere fremtrædende socialdemokrater afstand fra disse. Bombolt skrev således i en kronik i »Socialdemokraten« i 1928: »Det er mit indtryk, at den borgerlige digtning fra industritiden indtil verdenskrigen forholdsvis har lidt den hårdeste medfart. Den ligner et månelandskab med lidenskabelige, vilde ide kræfter.« Hved Bombolt tog afstand fra var forløbere som J.P. Jacobsen og Henrik Pontoppidan, som i deres litteratur skildrede f.eks. kvinden («Fru Marie Gribbe») og landproletariatet (Pontoppidans »Fra Hyltemose« på en helt ny måde. Der var fra denne litteratur en god del afsløret på den anden side af den socialdemokratiske barrikade. I 1928 skrev Emil Henningsen i »Kritisk Revy«: »Det er en af de mest

K. U.s Kampblad

AANDEHULLET

plan

FREM

SEX OG SAMFUND

»Hoveder« fra seks af 1930-ernes kulturtidsskrifter. »Rød Ungdom« (udkom 1920-47),
 »Frem« 1932-34, »K. U.s Kampblad« 1934-39, »Aandehullet« 1933-34, »Plan« 1932-35 og
 »Sex og Samfund« 1937-40.

lyrikere fra 1890'erne, bl.a. Johs. Jørgensen, som han skrev pænt om i en kronik samme år.

Overfor 1870'ernes og 80'ernes naturalister satte Bomholt så en anden litteratur: »... det forekommer mig, at der er flere grønne spirer i den digtning, der voksede ud fra den gamle før-industrielle landsby. Blichers noveller f.eks. Og går man til fjernere lande og tider, vil man finde værdier, som fortjener at blive indføjet i ethvert kulturmenneskes tilværelse. En tale af Sokrates. En lignelse af Jesus. Et digt af Virgil.«

For en grundigere beskrivelse og analyse af modsætningsforholdet mellem Socialdemokratiet og de kulturradikale i 1930'erne, se: Carl Erik Bays »Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden« (1973).

Kaffeklubben

Den beskrevne linje i Socialdemokratiets kulturpolitik blev cementeret i efterkrigstiden og gælder den dag i dag. Pejlemærker i udviklingen er afsnittet om faget dansk i undervisningsvejledningen for folkeskolen, »Den blå betænkning«, fra 1960, oprettelsen af Ministeriet for kulturelle anliggender i 1961 og loven om Statens Kunstfond i 1964.

Men modsætningen mellem »arbejderkultur« og »folkekultur«-tilhængerne eksisterer stadig. Og den har været der hele tiden. Specielt LO-folkene indenfor Socialdemokratiet har holdt fast ved det, de selv opfatter som »arbejderkultur«, men som i deres udgave mere og mere er blevet til »socialdemokratisk kultur«.

Den gamle modsætning kommer i dag måske bedst til udtryk i bogen »Rapport fra en kaffeklub«, hvori bl.a. Lasse Budtz, Ritt Bjerregaard, Inge Fischer Møller og Karl Hjortnæs har skrevet. Bogen tager sit udgangspunkt i nogle diskussioner i en af de mange »kaffeklubber«, som politikerne på Christiansborg slår sig sammen i. Til lejligheden var også inviteret nogle kunstnere, bl.a. Lise Sørensen og Klaus Rifbjerg.

I en brevveksling med Klaus Rifbjerg vender Ritt Bjerregaard sig direkte mod »folkekultur«-linjen: »Der er nok yderligere den hage ved det, at det, der skal til, ikke er en »formidling« forstået som en eller anden form for fortynding. Det er ikke holdbart at tro (som Bomholt vistnok gjorde), at det, det drejer sig om, var at få arbejderne til at værdsætte den kultur, de dannede havde, og selv blive lige så dannede. Jeg tror ikke engang, det er så særlig svært at få socialdemokratiske politikere til at lade som om

de er dannede, for det er nu engang billetten til det gode selskab.«

Men hvad er det da for en kultur, som Ritt Bjerregaard mener, at arbejderne har brug for? Hun skriver: »Der er en opgave, som skal løses, og som jeg er fuldstændig enig med dig (d.e. Rifbjerg), at det er påtrængende at få løst — nemlig at få afklaret Socialdemokratiets forhold til kunsten eller, som jeg vil foretrække at formulere det, at få lavet en kunst, der er socialdemokratisk. Det vil sige en »kunst«, der gør det muligt for socialdemokrater at se verden og meddele sig om den til hinanden på andre præmisser end individualistiske, tingsliggende, konkurrenceformulerende, analytisk punktfixerede, æstetisk idiosynkratiske osv. — kort sagt hvad man kunne sammenfatte som borgerlige.«

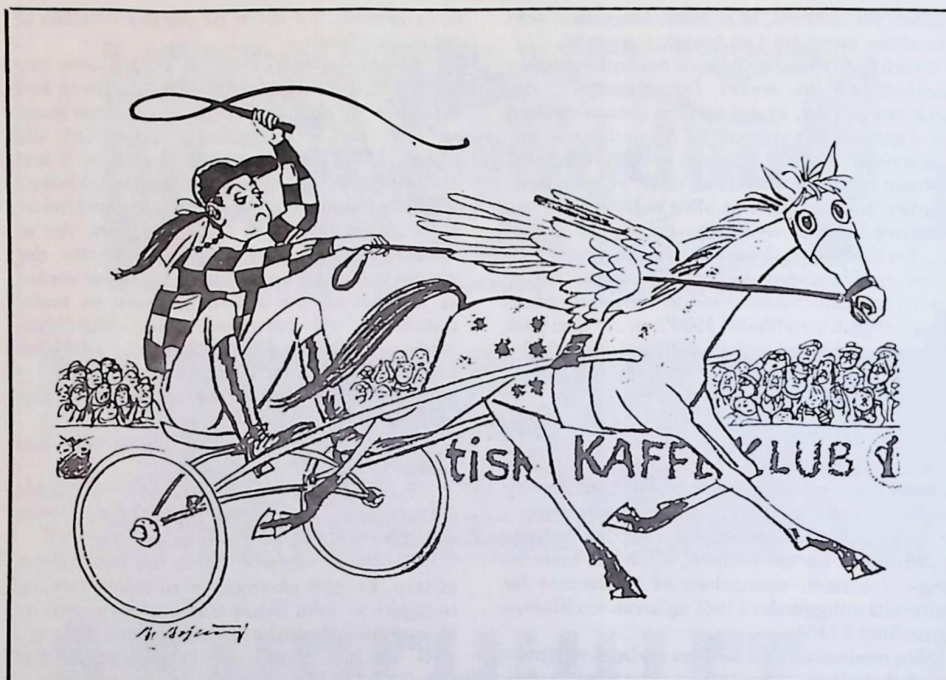
Tydeligst bliver budskabet måske, hvor hun spørger:

»Hvorfor skal Socialdemokratiet opretholde eller støtte en kunst, som meget sjældent er os eller vore vælgere til glæde og gavn?«

Og socialdemokratisk kunst har man forsøgt at lave. Et godt eksempel er en novellesamling redigeret af John Nehm med nyskrevne tekster af socialdemokratiske forfattere, som udkom i 1981, og hvis formål var at give et positivt billede af ØD.

I øvrigt er »Rapport fra en kaffeklub« et studie i socialdemokratiske frustrationer over ikke at kunne få den ønskede træenighed: arbejderne, kunsten og Socialdemokratiet til at hænge sammen. Vreden og irritationen rammer ikke mindst kunstnerne. Som Karl Hjortnæs siger det: »Den kunstner, som ikke evner at kommunikere med »folket«, er en åndsaristokrat, der alene skriver til glæde for sig selv og den borgerlige snobbisme, for hvem det at kunne tale med om det uforståelige i sig selv er en adgangsbillet til at skille sig ud fra flokken.« Og »Uanset hvor mange Rifbjerg, Thorsen (d.e. Jens Jørgen Thorsen som først fik en million i støtte til sin Jesusfilm, men senere fik fratrækt beløbet af kulturministeren efter voldsomt pres fra bl.a. kirkelige kredse) og Solvognen vil det ikke ændre en tæddel ved det forhold, at det store flertal vil foretrække Billed-Bladet, Se og Hør og den lette underholdning.«

Midt i den vidtfavnende kritik sker det selvfølgelig, at Hjortnæs rammer skiven, for der findes kunstnere som lever i egen uhildet selvtilstrækkelighed. Med først og fremmest er Hjortnæs' indlæg præget af en total mangel på analyse. Den »uforståelige« kunstner gøres

Sådan forestillede Bo Bojesen sig Ritt Bjerregaard føre kulturpolitik: »Ritt Bjerregaard placerede sig overraskende i kulturderbyet med Pegasus, ført i stramme tøjler«.

f.eks. til borgerskabets foretrukne. Og det er i hvert fald ikke kun rigtigt. Er der nogen, som igen og igen har angrebet »moderne kunst«, og dens »uforståelighed«, så er det borgerlige kritikere og politikere. Og Hjortnæs undlader samtidig enhver vurdering af, *hvorfor* »det store flertal« foretrækker Billed-Bladet mm. Det kunne jo f.eks. skyldes den af Socialdemokratiet førte politik gennem det meste af et århundrede!

Kaffeklub-bogen viser i øvrigt, at Poul Henningsen stadig er en af fjenderne, fordi »han hånedes socialdemokratiet for dets lunkenhed og middelmådighed og dets åndelige fedteri for det jævne«, som Hjortnæs skriver.

De kultur-frustrerede socialdemokratiske ledes kritik af og krav til kunstnerne ender i dybe politiske modsigelser, som antager hykle-riets form netop dér, hvor Inge Fischer Møller skriver: »Og her drister jeg mig til at spørge, hvor står kunstnerne som gruppe når det drejer sig om solidaritet med arbejderne? Hvor står kunstnerne henne i den politiske debat? Og hvor

er de henne, når arbejderne strejker og laver blokade?« Disse linjer blev skrevet i foråret 1976. Få måneder efter var Socialdemokratiet med til at vedtage det såkaldte »blokade-cirkulære«, som kriminaliserede et af de ældste kampmidler i den faglige kamp.

Lighed mellem mennesker

Jeg har tidligere beskrevet, hvordan Socialdemokratiets politik på både det økonomiske og kulturelle område i 1930'rne endeligt blev til en *ligestillings*-politik. Arbejderne skulle have »del i« de borgerlige goder.

Sådan er det også i dag. I Socialdemokratiets arbejdsprogram fra sept. 1980 bærer det kulturpolitiske afsnit overskriften »Kulturpolitik, der skal sikre lighed mellem mennesker«. Blandt de mange ting socialdemokraterne »vil arbejde for« er:

»... at der sikres den bedst mulige formidling af kunstneriske resultater, således at miljø-

Udtalelse vedtaget på KAPs 6. landsmøde, marts 1985

DEN POLITISKE SITUATION

I. Den internationale situation

Indgangen til 1980'erne blev præget af store omvæltninger og skærpelser af de internationale modsætninger.

Den økonomiske lavkonjunktur tog et ekstra dyk i 1980-81 og cementerede sig som den længstvarende lavkonjunktur i kapitalismens historie.

De to supermagter kom på kollisionskurs i spørgsmålet om mellemdistanceraketter i Europa med NATOs dobbeltbeslutning i 1979 om de 572 Cruise- og Pershing-raketter og den hektiske sovjetiske opstilling af SS-20'erne.

Vietnam invaderede og besatte Kampuchea i begyndelsen af 1979 og Sovjet invaderede og besatte Afghanistan i slutningen af 1979. Og i midten af 1979 væltede folket og befrielsesbevægelsen det USA-ejede Somosadiktatur i Nicaragua, mens modstandskampen fra en noget svagere guerilla i El Salvador blussede op.

I Europa opstod Solidarnosc men blev forbudt i 1981 under direkte trussel om sovjetisk invasion. Og Sovjetunionen gik over til åbenlyse krænkelse af svensk territorium ved at sejle ubåde dybt ind i de svenske forsvarscentre.

Den økonomiske lavkonjunktur som i godt 10 år har hærget de vesteuropæiske lande, er i 80'erne blevet fulgt af en generel politisk højredrejning. De siddende regeringer er blevet skiftet ud en eller flere gange. Hver gang har resultatet været det samme for arbejderklassen. Udbygningen er blevet skærpet og omfordelin-

gen fra arbejderklassen til borgerskabet er blevet øget. Og det uanset om den siddende regering har været socialdemokratisk eller erklæret borgerlig.

Samtidig opstod fredsbevægelsen i Vesteuropa og en række andre vestligt orienterede lande. Den blev den største folkelige bevægelse siden de antiamerikanske bevægelser under Vietnamkrigen i begyndelsen af 70'erne.

Endelig blev indgangen til 1980'erne præget af krige, massakrer og omvæltninger i Mellemøsten, hvor supermagternes kamp om indflydelse og en alvorligt tilbageslag for det palæstinensiske folk med PLOs uddrivelse fra Libanon og med PLOs fratagelse af så godt som enhver militær styrke ved Israels grænser. Men også Israel har lidt et alvorligt politisk nederlag. Invasionen i Libanon opfyldte ikke sit formål. Det er ikke lykkedes Israel at opbygge et vasalregime i Libanon — tværtimod er de israelske besættelsesstyrker på grund af det libanesiske folks modstand blevet tvunget til at trække sig ud af Libanon igen.

Kampene i Mellemøsten har splittet og svækket den arabiske enhed i denne gruppe 3. verdenslande. Det samme har krigen mellem Iran og Iraq. Og de arabiske olielande fik stækket deres våben dels på grund af olieproduktionen andre steder og dels på grund af, at det lykkedes supermagterne at splitte også denne gruppe 3. verdenslande.

De to supermagter nu

Her ved midten af 80'erne kan vi konstatere, at Sovjet og USA dels har skærpet deres jerngreb om verdens folk og lande gennem krig og oprustning. At de dels har skærpet rivaliseringen imellem sig om herredømmet. Og at de dels står konfronteret med tendenser til opløsning og modsætninger inden for deres allianceområder.

De to supermagter har påbegyndt opstillingen af de ny mellemdistanceraketter i England, DDR, Vesttyskland, Tjekkoslaviet og Italien. Mens de for fuld fart opruster med atomraketter på ubåde, fly og deres egen landjord.

De sovjetiske og sovjetisk styrede invasionskrige i Afghanistan, Kampuchea og Eritrea føres med fuld styrke og uden tegn på eftergivenhed.

USA har styrket sin indblanding i Mellemamerika. Invasionen i Grenada, det permanente pres på Nicaragua, den enorme støtte til diktaturet i El Salvador er en konfrontationslinje, der let kan sætte området i brand.

USA har styrket sin indblanding i Mellemamerika. Invasionen i Grenada, det permanente pres på Nicaragua, den enorme støtte til diktaturet i El Salvador er en konfrontationslinje, der let kan sætte området i brand.

Det er dog foreløbig klart, at i ingen af de nævnte konfliktområder i den 3. verden går den ene af supermagterne åbenlyst eller direkte op imod den anden. Deri ligger et tegn på, at magthaverne i de to magter anser forholdet de to imellem som en 'styrkens balance'.

Den 3. verden

Over for disse to supermagters allestedsnærværende dominans står en splittet 3. verden. Landene i den tredje verden er indbyrdes i skarpe og ofte militære konflikter med de to supermagter som bagmænd.

Ikke mindst er den tredje verden blevet hårdt ramt af den økonomiske krise, der har sendt millioner ud over sultegrænsen. Adskillige lande er gældstyngede i en grad, som aldrig tidligere er set i historien; og disse lande står med en tilbagestående teknologi, der i de kommende år vil få de fleste 3. verdenslande til at sakke endnu længere bagud. Råstoffronten (herunder især OPEC) er blevet svækket.

Samtidig ligger der heri den åbenlyse afsløring af de to supermagters karakter: Trods alle deres ord vil de intet gøre for at forsvare noget andet lands frihed og selvstændighed, de går kun ind i konflikterne, hvis de selv får en gevinst og ikke selv taber noget på andre fronter.

De to supermagter er indblandet i og styrende for, hvordan langt de fleste konflikter i verden udvikler sig. Men samtidig er modsætningen mellem de to indbyrdes styrende for, hvordan indblandingen sker.

Selv om der klart er kommet flere offensive elementer i USAs internationale fremfærd. Og selv om Sovjet i de sidste år er blevet konfronteret med flere og flere problemer inden for sine egne vasalrækker, gælder det dog stadig, at USA tortrinsvis kæmper for at forsvare sine positioner — med Mellemamerika og Mellemøsten som de vigtigste aktuelle brændpunkter. Mens Sovjet stadig er fremtrængende og ekspansiv i sin fremfærd, med Afghanistan, Mellemøsten, Sydsøstasien og Vesteuropa som aktuelle brændpunkter.

Det er samtidig stadig i den 3. verden forskydningerne mellem de to supermagter finder sted. Det er her supermagterne i de sidste ti år har ført og fører krige. Og det er her modstanden mod supermagterne findes som folkekrig. Det er folkene i den 3. verden, der strategisk såvel som aktuelt står i frontlinien i kampen mod supermagterne og dermed også i kampen for freden.

Politisk afspejler disse problemer sig i en mere splittet front mod supermagterne end ved 80'ernes begyndelse. Den arabiske verden er splittet op på kryds og tværs. Den alliancefri bevægelse har mistet en stor del af sin betydning på grund af supermagtsindflydelse. Kinas udenrigspolitik er stadig alliancefri og en del af den 3. verdens kamp mod supermagterne, men samtidig er den i højere og højere grad styret af mere umiddelbare nationale og økonomiske interesser.

Baggrunden for at Kina er blevet en mere upålidelig alliancepartner for folkene i den 3. verden, er socialismens kranke skæbne i landet.

Gennem de seneste år er Kina mere og mere entydigt slået ind på en kapitalistisk vej. Så godt som alle de politiske standpunkter fra tiden efter revolutionen, fra kulturrevolutionen og årene under Hua Kuo-fengs ledelse, der modgik kapitalismens genrejsning er i dag fjernet fra KKP's program. I stedet er formuleret en politik, der først og fremmest satser på privat initiativ, på nedbrydelse af kollektive produktionsformer og social sikring, og på skabelse af økonomisk og social ulighed. Ja, selv udbytning af lønarbejdere er i dag god tone i den kinesiske politik.

Den 2. verden

Næsten alle europæiske lande tilhører en af de to supermagtsalliancer, NATO eller Warszawa-pagten, og er derfor placeret i frontlinjen i supermagternes oprustningskamp. Men en række forhold har betydet udviklingen af en vis opblødning af »Øst-vest«-modsætningerne de europæiske lande imellem. Den økonomiske krise og borgerskabernes behov for afsætning på hinandens markeder, samt østlandenes teknologi- og valutabehov er væsentlige drivkræfter bag denne udvikling. Men også ønsket om og bevægelserne for fred i befolkningerne har haft betydning. Det aktuelle forsøg på en tilnærmelse mellem DDR og Vesttyskland er et eksempel på denne opblødning.

En konsekvens af den økonomiske krise har været, at der er sket visse omstruktureringer i den internationale økonomi, hvor det hidtil har været Japan og en række sydøstasiatiske lande, der har udviklet økonomiske positioner i de sidste år. Og på det sidste er også USA — bl.a. via et økonomisk samkvem tværs over Stillehavet — kommet i en bedre økonomisk position. Det er bemærkelsesværdigt, at allerede i 1983 var USAs handel over Stillehavet med Øst- og Sydøstasien større end handelen med de vesteuropæiske lande.

For Vesteuropa har de politiske og økonomiske forhold, siden verdenskrisen brød ud, betydet, at de vesteuropæiske lande har fået langt flere brudflader i deres forhold til supermagten USA: der er kraftige modsætninger på valuta, handels- og rentepolitikkerne; modsætninger i spørgsmålet om oprustning af Europa, som det viste sig med de 572 mellem-distanceraketter, der af USA var udset til at være det politiske samlingspunkt for en

På verdensplan har Kinas udvikling og den verdensomspændende højredrejning sat socialismen i en yderst defensiv position. Ligesom den socialistiske idé og teori er kommet i krise.

Den tredje verden, der huser langt, langt den overvejende del af jordens folk, og som er den strategiske hovedkraft i kampen mod supermagterne er svækket her ved midten af 1980'erne. Men trods tilbageslag og stagnation ligger modstanden i kimform og direkte bevægelse i Afghanistan og Nicaragua, i Kampuchea og El Salvador, i Chile, i Eritrea, i Palæstina og det sydlige Afrika.

genoplivning af NATO-ånden; modsætninger i forbindelse med de vesteuropæiske landes deltagelse i og afhængighed af Sovjet med det store naturgasprojekt; og modsætninger i forhold til USAs øvrige udenrigspolitik bl.a. i forholdet til Nicaragua og Mellemøsten.

For EF's vedkommende gælder det på den ene side, at samarbejdet har været i permanent krise i flere år, og på den anden side, at EF har været i stand til at overleve på trods heraf. Alt tyder på, at EF-landenes økonomiske sammenkobling på det handelsmæssige plan er så fremskredent, at ingen af de store kapitalgrupper tør lade deres lande bryde ud — i hvert fald ikke på krisens nuværende stade. Resultatet kan blive, at de mest integrationsivrige lande i de kommende år indleder et endnu snævrere samarbejde på det politiske og økonomiske område, det gælder Vesttyskland, Frankrig og Benelux-landene.

Det skal fremhæves, at Danmark de seneste år er blevet koblet langt mere sammen med EF og især med Vesttyskland. Det skyldes, at eksport og import mere og mere er kommet til at bestå af delkomponenter og halvfabrikata, ofte som 'handel' inden for samme koncern. Herved svækkes og slås det danske nationale produktionssystem i stykker. Og denne udvikling fremmes voldsomt af, at borgerskabets økonomiske politik har bestået i en satsning på udlandsmarkedet på bekostning af hjemmemarkedet og arbejderklassens købekraft. Denne udvikling aktualiserer i højeste grad arbejderklassens krav om at bevare og udvikle nationale, strategiske produktioner byggende på hjemmemarkedet.

Midt i alle disse modsætninger og midt i den økonomiske krise — hvis karakter af over-

produktionskrise kommer mest grotesk til udtryk i EFs enogme lagre af 'overskydende' lanbrugsvarer — tegner sig billedet af et Vesteuropa, der bestemt ikke er så loyal og stabil en alliancepartner for USA som ved slutningen af 70'erne. Men samtidig er det lykkedes USA at gennemtvinge hoveddelen af sin politik såvel økonomisk som militært: dollarkursen, rentepolitikken, den frie adgang for amerikanske investeringer og den teknologiske afhængighed af USA samt opstillingen af (eller i hvert fald påbegyndelsen heraf) de 572 mellemdistance-raketter.

I Østeuropa findes der ligeledes nye tendenser til modsætninger til Sovjet, til at lande går enegang på flere og flere områder og til åbninger

mod Vesteuropa — og i mindre grad mod USA. Det polske Solidarnosc-oprør, der trods kampens svære betingelser stadig gør Polen til et usikkert lydland for Sovjet. Ungarns vestligt-prægede kapitalisme og den hidtil usete åbne politiske debat. Rumæniens relative selvstændige udenrigspolitik. Og som nævnt DDRs spæde forsøg på tilnærmelse til Vesttyskland og de bemærkelsesværdige reaktioner det fremkaldte i de østeuropæiske hovedstæder. De er alle tegn på, at der i kimform findes opløsnings-tendenser og ustabilitet fremover i den sovjetiske supermagtsalliance.

Men også her gælder det, at det hidtil er lykkedes Sovjetunionen at gennemdrive sin politik overfor sine allierede:

Kampen mod imperialismen, fredsbevægelsen i Europa og KAP

Det væsentligste udtryk for den europæiske folkelige modstand mod supermagternes oprustningspolitik har været fremvæksten af fredsbevægelsen. Denne bevægelse opstod på baggrund af planerne om at opstille amerikanske mellemdistance-raketter i Vesteuropa.

I begyndelsen lykkedes det de sovjetloyale partier og kredse at udnytte modviljen mod mellemdistance-raketterne til at dominere den fremvoksende fredsbevægelse, og dette var en af de vigtigste grunde til, at kampen i en lang periode ensidigt rettede sig mod de 572 amerikanske mellemdistance-raketter.

Efterhånden voksede der imidlertid inden for bevægelsen en forståelse for, at den sovjetiske atomoprustning var ligeså farlig for de europæiske folk og nationer. Denne forståelse kom til udtryk i dannelsen af END-bevægelsen og gennem fremkomsten af paroler, der også rettede kritikken mod de sovjetiske mellemdistance-raketter og mod undertrykkelsen af uafhængige fredsbevægelser i Sovjet og Østeuropa.

Denne udvikling inden for den vesteuropæiske fredsbevægelse har skabt vanskeligheder for de sovjetloyale kredse, uden at det dermed skal underkendes, at disse kredse fortsat har betydelig indflydelse og ikke mindst formår at sikre sig denne via den organisatoriske kraft, de er i besiddelse af.

Den brede folkelige opslutning bag de vesteuropæiske fredsbevægelser har desuden

medført, at en række socialdemokratiske partier, — først og fremmest de af dem, der befinder sig i en oppositionsrolle — med større eller mindre held har søgt at vinde indflydelse i bevægelserne for at gøre dem til redskaber for den socialdemokratiske politik. Dette har medført, at svorne NATO-tilhængere har fået fodfæste i bevægelsen, og at dele af bevægelsen af hensyn til socialdemokraterne har nedtonet kritikken af NATO.

Samtidig har socialdemokraterne, der grundlæggende tager deres udgangspunkt i terrorbalancetankegangen, objektivt fungeret som støtte til de sovjetloyale synspunkter, eftersom de socialdemokratiske partier, ikke mindst det danske, i stadig større omfang accepterer den officielle sovjetiske tolkning af denne terrorbalance.

Den vesteuropæiske fredsbevægelse står i dag ved en korsvej, hvor den kan vælge imellem den socialdemokratiske opportunistiske 'fredspolitik', som også har opbakning blandt vestresocialdemokratiske partier (f.eks. SF), og som af taktiske grunde støttes af de sovjetloyale kræfter, eller den kan vælge en skærpelse af kampen mod de egentlige ansvarlige for oprustningen og krigsfaren, nemlig de to supermagter.

Kommunistisk Arbejderparti vil arbejde på at styrke fredsbevægelsen på et grundlag, der er helt uafhængigt af begge supermagter, som vender sig mod begges både atomare og konven-

tionelle oprustning, og som sætter solidariteten med de folk, der direkte er udsat for eller umiddelbart trues af supermagternes væbnede overfald højt på prioriteringslisten. Aktuelt må fredsbevægelserne gå aktivt ind i solidaritetsarbejdet med det afghanske og de mellem-amerikanske folk.

Kampen for fred og nedrustning i Europa er en fortsættelse af den historiske kamp siden 2. verdenskrig mod de to supermagters opdeling og besættelse af Europa. Sovjets og USAs atomoprustning i Europa betyder de europæiske landes indlemmelse også i supermagternes atomvåbenstrategier. Med deres oprustning i Europa har supermagterne udset Europa til slagmark for deres rivalisering, hvilket yderligere forstærker opdelingen og undertrykkelsen.

Det er de øst- og vesteuropæiske folk, der gennem kamp i bl.a. fredsbevægelser skal tvinge supermagternes indlemmelse af de europæiske lande i deres strategier og deres trusler mod Europa tilbage. Det er en kamp for fjernelse af supermagternes tropper, fjernelse af deres militære anlæg, nedtagelse og fjernelse af raketter, udmeldelse af de militære samarbejde i NATO og WAPA og af allianceerne selv. Men kampen i Europa vil altid være snævert forbundet med den verdensomspændende kamp mod supermagterne.

De øst- og vesteuropæiske folk må tvinge deres regeringer til at sige nej til supermagternes oprustning på europæisk jord og til at fjerne supermagternes allerede opstillede våben. De europæiske befolkninger kan ikke acceptere supermagternes snak om balance og ubalance mellem de sovjetiske og amerikanske styrker i Europa. Alle deres våben skal fjernes og ingen af den enes våben kan retfærdiggøres med henvisning til den andens.

Begge supermagter skal tvinges til betingelsesløse nedrustningsskridt overalt i Europa. Fredsbevægelserne må altid rette krav til begge supermagter samtidig.

Atomvåben-nedrustning og den øvrige militærnedrustning skal kræves både som nedrustning af de samlede mængder missiler, sprænghoveder og sprængkraft; som nedrustning af specifikke våbentyper; og som nedrustning gennem fjernelse af våben fra enkeltlande og geografiske områder.

Nedrustningen skal gennemtvinges både som skridt taget af de to supermagter — såvel gennem pres mod den ene eller den anden om betingelsesløs nedrustning som gennem pres

mod dem begge, bl.a. mod deres forhandlinger. Og som ensidig frasigelse og udmeldelse fra tredjelande af supermagternes strategier og allianceer.

NORDEN MELLEM SUPERMAGTERNE

Vi har ikke og ønsker aldrig af få atomvåben i Norden under nogen omstændigheder. Men fordi de Nordiske lande er atomvåbenfri er de ikke dermed sikret mod supermagternes atomkrigsførsel. Norden er idag et område, der indgår i supermagternes atomstrategier som både bombemål og som et område, hvorfra atomvåben vil blive benyttet.

KAP vil arbejde for, at Norden bliver en atomvåbenfri zone som et led i kampen for at gøre Europa atomvåbenfrit. En atomvåbenfri zone i Norden eksisterer først, når supermagternes kortsøgende raketter er fjernet fra Kolahalvoen, fra Sydslesvig og fra de øvrige tilstødende områder. Når Sovjet er ophørt med sejllads med atomvåbenbærende fartøjer i de nordiske farvande. Når de danske og norske forstærkningsaftaler med NATO er opsagt, og når Finland har opsagt aftalen med Sovjet om at være opmarchområde for denne supermagt.

Men fordi disse vigtige, konkrete nedrustningsskridt er taget, er Norden dermed ikke sikret mod atomvåbenangreb. Den atomfri zone er alene en geografisk begrænset nedbrydning af supermagternes militærstrategier over for området. Dermed kan den atomfri zone blive ét element blandt mange i den samlede europæiske kamp mod supermagterne.

Kampen for denne atomfri zone er en kamp mod de to supermagters imperialistiske politik, en kamp for de nordiske landes suverænitet og selvstændighed, en kamp hvis langsigtede perspektiv er en nordisk forsvarsunion i et alliancefrit Norden.

I denne kamp kan de nordiske lande ikke forlade sig på nogen garantier fra supermagterne i form af traktater eller lignende. Historien har vist, at sådanne altid trædes under fode, når imperialisterne har behov for det. Kun landenes og folkenes egen selvstændige kamp kan give resultater i fredskampen. Enhver snak om garantier og traktater fra supermagternes side er illusionsskabende og farlig for Nordens sikkerhed — den vil styrke USAs og Sovjets greb om Norden yderligere, og det er netop denne drejning, som organisationen »Traktat nu« vil give deres udformning af kravet om Norden som atomvåbenfri zone.

Kampen for en atomvåbenfri zone i Norden er en del af den samlede kamp mod supermagterne. Derfor er den underordnet den samlede internationale strategi for fredsbevægelsen. At gøre kampen for zonen til en central og højt prioriteret opgave for bevægelsen er en afledning fra det overordnede mål i kampen: skabelsen af en *fælles* international front mellem folkene i øst- og vesteuropa og Den 3. Verden vendt mod supermagternes samlede imperialistiske politik.

Et sådant grundlag, eller de væsentligste dele af det for fredsbevægelsen, vil nok stå i modsætning til de Sovjet-tro og til de NATO-venlige socialdemokratiske ledelser. Men det vil på længere sigt kunne samle meget bredt i de øst- og vesteuropæiske arbejderklasser og befolkninger. Det er på denne måde fredsbevægelsen vil kunne blive modsvaret til supermagternes krigstrussel.

I freds- og sikkerhedspolitikken vil KAP fortsat arbejde for omrustning af det danske forsvar til et nationalt, defensivt folkeligt totalforsvar. Og for et nordisk forsvarssamarbejde på dette grundlag. Dette spørgsmål om, hvad der sættes istedet for supermagternes militær-

alliancer er det også vigtigt at fredsbevægelserne tager ind i deres diskussioner.

Endelig vil KAP fortsat arbejde for bred solidaritet med de lande og folk i Den 3. Verden, som udsættes for og kæmper imod de to supermagters og andre imperialistiske magters angreb og besættelser. Dette solidaritetsarbejde i og udenfor fredsbevægelserne er en vigtig del af kampen mod supermagterne.

Den overordnede linje i freds-, sikkerheds- og forsvarspolitikken — sådan som politikken både i befolkningen og som den officielle danske udenrigspolitik bør se ud — må fortsat gå på at styrke en front af folkene og landene i Den 3. Verden, med de kæmpende i spidsen, i deres kamp for national selvstændighed og mod politisk undertrykkelse og økonomisk udbytning fra supermagternes og andre imperialistiske landes side, af fredsbevægelserne, af oprørere og systemkritikere og bevægelser som Solidarnosc og som de chilenske demokrati-bevægelser og af alle kræfter i og blandt Den 2. Verdens lande, der kæmper for national selvstændighed og alliancefrihed, og med folkene i de to supermagter selv, hvor de søger at bremse deres landes regimer.

II. Den nationale situation

Danmarks internationale forankring

Eftersom Danmark er et lille land i Den Anden Verden, er det uhyre sårbart over for udviklingen af modsætningerne på verdensplan. Da Danmark tilmed er det nordiske land, som har afgivet mest af sin selvstændighed og selvbestemmelse — til både NATO og EF —, er dets politiske bevægelsesfrihed særdeles begrænset. Dette sidste er udtryk for den internationalisering af det danske borgerskab og dets økonomi, produktion og militær, som systematisk har fundet sted siden Anden Verdenskrig.

Med skærpelsen såvel af de internationale modsætninger mellem supermagterne indbyrdes og mellem supermagterne og resten af verden

som af den internationale krise i begyndelsen af 80'erne, er det danske kapitalistiske samfund kommet mere i klemme end nogen sinde.

Ganske vist har den socialdemokratiske del af det danske borgerskab på forskellig måde søgt at opfinde en 'selvstændig' profil, men dette hænger snævert sammen med, at partiet i 1982 blev tvunget i opposition. Fra 1982 og til i dag har Socialdemokratiet haft mere end svært ved at fremlægge en økonomisk politik, der afviger markant fra den åbent borgerlige regerings krise- og nedskæringspolitik. Forudsætningen for at partiet kan få et come-back som kapitalismens (bedste) administrator er, at

Socialdemokratiet også i opposition må føre en kapital-venlig politik. I sine desperate bestræbelser på at markere noget, der kunne minde om en oppositionspolitik er Socialdemokratiet i stedet 'gået til kamp' mod dele af den svinebinding af Danmark til NATO's atomstrategi, som partiet selv har sin store del af ansvaret for. Denne kovending er samtidig sket for at opsamle dele af den utilfredshed med den nationale krisepolitik og med supermagternes oprustningsvanvid, som trods alt findes i arbejderklassen, men som hidtil primært er søgt mod SF. I denne situation har partiet derfor set sin fordel i at gennemtvunge en vis obsternashed i forhold til USAs og flertallet af NATO-landenes atomvåbenpolitik i Europa.

Ved 'udviklingen' af denne nye politik har det danske Socialdemokrati været så heldig at kunne hægte sig på en nyorientering i Socialistisk Internationale. Men også disse nye tankebaner i Socialistisk Internationale hænger snævert sammen med, at Socialdemokratierne i flere af de toneangivende lande er blevet tvunget ud i opposition og føler presset fra en folkelig modstand mod krigsvanviddet.

Der næst har de konkrete politiske handlinger — dagsordnerne — været udformet ud fra det sovjetiske syn på 'balanceforholdene' i Europa. Og endelig udtrykker de intet som helst brud med det samlede NATO-militær eller med supermagternes ret til at dominere Europa.

I EF kæmper det danske borgerskab som alle andre nationer for at skaffe sig selv fordele på de andres bekostning — alle kæmper for så store tilskud til deres forskellige erhvervsgrupper som muligt, og for at betale så lidt som muligt til organisationen.

Det generelle billede er imidlertid uændret. Danmark er sikkert forankret i NATO og EF, hverken jævnlige Gallups om NATO eller de parlamentariske styrkeforhold peger på, at brud

med disse to overnationale myndigheder er på vej. Omvendt peger farcevalget til EF-parlamentet på stor modstand, manglende accept og ligegyldighed over for EF. Problemet her er blot, at den største folkebevægelse mod EF ikke er eller siden 1979 har været et redskab for den store folkelige modstand, der kan lede frem til en dansk udmeldelse. Med Folkebevægelsens deltagelse i parlamentsvalgene er modstanden blevet ledt på vildspor i forhold til udmeldelse. Konsekvensen af denne mobilisering alene omkring valg til EF-parlament og folketing er, at modstanden mod EF svækkes, og der er kommet interne splittelser om stemmeafgivningen i Parlamentet. Stærke kredse i SF går således nu ind for at bruge EF-parlamentet til udmøntningen af en fælles (venstre-socialdemokratisk) politik for Vesteuropa. Dette leder til yderligere demobilisering af EF-modstanden.

Dette sås bl.a. ved, at stemmedeltagelsen ved 1984-valget var større end deltagelse ved 1979-valget. Ligesom boykot-bevægelsen slog mindre igennem denne end første gang. Alt dette på trods af, at opinionsundersøgelserne viser, at der i befolkningen er så stor modstand mod EF som nogensinde.

Samme modsætningsfyldte forhold finder vi i befolkningens holdninger til NATO. Trods stor opslutning i opinionsmålingerne er der stor og udbredt modstand mod det, som USA har set som det mest afgørende aktuelt for NATO: udstationeringen af de 572 raketter.

Baggrunden for dette tilsyneladende paradoks er givetvis, at den danske arbejderklasse på den ene side er modstander af USA, men samtidig mener, at Danmark skal forsvares i tilfælde af et sovjetisk angreb, og her bliver befolkningen bredt kun præsenteret for Atlantpagten — meget få er blevet konfronteret med mulighederne for et alternativt forsvar.

Den borgerlige regering og opsvinget

For første gang i lang tid er det lykkedes at gøre også udenrigs-, sikkerheds-, forsvars- og fredspolitik til centrale debattemer også på parlamentarisk plan. Fredsbevægelsens fremvækst har trukket disse emner ud fra lukkede møder mellem generaler og ministre til offentlig debat.

Også i forhold til den hjemlige økonomiske situation har diskussionerne været stærkt

forbundne med de internationale modsætninger; det internationale opsving, oliepriserne, dollar-kursen, den internationale rente. Sjældent har den danske økonomis afgørende underlæggelse under de store internationale kapitalgrupper været mere åbenbar — eller for den sags skyld mere gennemført.

Socialdemokratiet opgav regeringsmagten på

et tidspunkt, hvor alle de internationale, økonomiske faktorer modarbejdede en dansk forbedring af økonomien. Og på et tidspunkt, hvor der ingen udsigt var til gennemførelse af socialdemokratiske mærkesager som ØD m.fl. samtidig med, at det stod klart i den socialdemokratiske tænkning, at store og dybe økonomiske indgreb ville blive nødvendige fremover — ikke mindst fjernelsen af dyrtidsreguleringen!

Da Schlüter-regeringen kom til, havde den økonomiske krise hærget den danske kapitalisme næsten et årti. De problemer borgerskabet reagerede på var betalingsbalanceunderskuddet, det store underskud på statsbudgettet og den store arbejdsløshed kombineret med vækstrater svingende omkring 0.

Selve regeringsskiftet og den efterfølgende valgsejr for Det Konservative Folkeparti viste, at den privatkapitalistiske del af borgerskabet formåede at udnytte den lammelse, der efterhånden prægede den socialdemokratiske administration, og arbejderklassens svækkelse

og splittelse.

Næsten straks fra sin tiltræden har den borgerlige regering så kunnet udnytte et mindre konjunkturudsving i opadgående retning — herunder et rentefald. Opsvinget har dog hele tiden været langt mindre, end det er blevet fremstillet af regeringen og den særdeles velvillige borgerlige presse.

Den faktiske økonomiske opgang har først og fremmest været finansieret gennem en aggressiv udlånspolitisk konkurrence på kapitalmarkedet, hvor grupper af banker, kreditforeninger, sparekasser, forsikringsselskaber mv. har skabt kæmpeprofitter på kursgevinster og udlån til en nominelt mindre rente, men en realrente så stor som nogensinde.

Der er ingen tegn på, at vi står over for andet end et lille opsving indenfor den lavkonjunktur, der satte ind i midten af 70'erne. Der er ingen tegn på et markant fald i arbejdsløsheden, ingen tegn på mindre sårbarhed over for de internationale konjunkturer.

De økonomiske realiteter

Det er inden for fordelingen af det samfundsmæssige produkt, at de store ændringer er sat ind. Der er i de seneste år — begyndt under den socialdemokratiske og fortsat under den borgerlige regering — sket en voldsom omfordeling af nationalproduktet fra løn til profit, fra arbejderklassen til kapitalistklassen. Det skyldes især statens budgetunderskud og løndiktaterne på arbejdsmarkedet — ikke mindst fjernelsen af dyrtidsreguleringen.

Finansieringen af det statslige budgetunderskud er sket ved lån i private banker, forsikringsselskaber, kreditinstitutioner og industrivirksomheder. Også fagbureaukratiets pensionskasser har fået deres del af de voldsomme realgevinster, der følger af en rente på 15 pct. når inflationen er 7 pct. Ad denne vej omfordes enorme beløb — op mod 5 pct. af nationalproduktet om året — fra statens skatteindtægter til monopolborgerskabets forskellige fraktioner. Den beskedne realrentebeskatning inddrager kun småbeløb i sammenligning hermed.

De statsligt fastsatte lønrammer, som også LO accepterede, betød, at reallønnen faldt, mens profitterne voksede. Profitten styrkedes yderligere af forbedringerne for industriekporten.

Og styrkelsen af eksporten opvejede som helhed den svækkelse af hjemmemarkedet, som reallønsfaldet også gav anledning til.

Profitten forbedredes tillige af det mindre internationale opsving, af bankernes udlån til privatforbrug og den afsætning, det har givet. Og af, at priserne på ulandenes råstoffer er blevet holdt nede. Virkningen af den sidstnævnte faktor er dog formindsket af de sidste års høje dollarkurs.

Resultatet er, at det danske underskud på betalingsbalancen nu væsentligst skyldes renterne af den udenlandske statsgæld, importen af produktionsmidler til brug for kommende eksport og import til privatforbrug for borgerskabet og de højtlønnede lag af arbejderklassen.

At den ikke-statslige import ikke er noget problem for hverken den privatkapitalistiske eller socialdemokratiske del af borgerskabet, ses deraf, at man ikke satte ind med finanspolitiske stramminger i 1984, hvor denne gældsstiftelse steg voldsomt. Den statslige del af betalingsbalanceunderskuddet er derimod et reelt problem for borgerskabet, fordi den her skal tvinge arbejderklassen til at betale en så stor del af regningen som muligt, mens den selv, især gennem skattelovgivningen, søger at unddrage

sig betaling. Over for denne udformning og udnyttelse af især skattelovgivningen står en udbredt folkelig modstand, som dog endnu ikke har fundet nogen organisatorisk form.

For fuldstændighedens skyld skal det også påpeges, at eksportvæksten var alt for lille til at have synderlig indflydelse på arbejdsløsheden.

Den aktuelle bedring for kapitalisterne har delvis været betinget af det beskedne internationale opsving. Skal kapitalisterne fastholde den gunstige udvikling i profitterne, nu hvor

opsvinget ser ud til at klinge af igen, så må yderligere store reallønsfald gennemtvinges. Det vil blive forsøgt, men vil samtidig skabe grundlag for, at den udbredte accept af (omend ikke ligefrem begejstring for) regeringens økonomiske politik, der er i store dele af arbejderklassen, svækkes.

Presset nedad på reallønnen vil imidlertid påny svække hjemmemarkedet for færdigvarer og dermed tvinge borgerskabet ud i en yderligere international afhængighed.

Konsekvenserne for arbejderklassen

Konsekvenserne for arbejderklassen af hele denne økonomiske politik har været dels forværring over en bred kam af realindkomsterne og specielt en forværring af vilkårene for de svageste: de langtidsløse, de arbejdsløse generelt, bestandssklienterne, kvinderne.

At regeringen med udsøgt præcision rammer de svageste stillede grupper har vist sig såvel med fastfrysningen af dagpengene som især med det seneste indgreb over for de langtidsløse, som vil sætte disse på ydelser på linje med bestandshjælpen, når det efter jobtilbud og uddannelsestilbud viser sig, at samfundet stadig ikke kan skaffe dem et job. Samme sociale slagside har ophævelsen af dyrtidsreguleringen, nedskæringerne over for kommunerne bl.a. i deres bloktilskud, de sociale og sundhedspolitiske nedskæringer osv. haft.

Dels har et alvorligt resultat af regeringens politik været en kraftig lagdeling og polarisering inden for arbejderklassen. Især er gruppen af arbejdsløse blevet en totalt økonomisk og

politisk fornedret gruppe. Dernæst er der gruppen af specialarbejdere og kontorpersonale, herunder mange kvinder, der er lavtlønnede og med stadigt tilbagevendende arbejdsløshedsproblemer. Så er der gruppen af langvarigt og mellem-uddannede, der har fået uddannelser uden jobmuligheder.

Over for disse grupper står de relativt højt-lønnede som bl.a. Metals medlemmer, der traditionelt har lettere ved at få krav igennem i industrivirksomhederne mv. Der står nye grupper på arbejdsmarkedet omkring den nye teknologi og med relativ høje lønninger. Og der står en mindre gruppe højt-lønnede og forholdsvis sikre grupper i bl.a. den offentlige sektor.

Især mellem disse grupper har den borgerlige regering uddybet og udnyttet modsætningerne. Det socialdemokratiske og faglige borgerskab har sin del af ansvaret for splittelsen i arbejderklassen, som den viser sig bl.a. i fagbevægelsens totale svigt over for de arbejdsløse.

Kampen mellem borgerskabets fraktioner

Selv om den borgerlige regerings genopretningshestekur på overfladen kan synes mere 'radikal' end den socialdemokratiske salamipolitik, må det understreges, at den ligger i direkte forlængelse af den socialdemokratiske krisepolitik. Hvilket bl.a. forklarer socialdemokraternes oppositionsproblemer.

Det er således fejlagtigt, når det hævdes, at der med den borgerlige regering er sket et skift fra en mere Keynes'iansk reguleringspolitik til en superliberalistisk frikonkurrencepolitik. En sådan politik er simpelthen ikke mulig i den

statsmonopolistiske fase af kapitalismens udvikling.

Det er derfor fortsat de økonomiske indgreb og reguleringer, der dominerer — måske endda kraftigere end i den socialdemokratiske epoke. Dette skyldes ikke mindst, at Socialdemokratiet efterhånden løb så slingrende på den krisepolitiske line — bl.a. på grund af de parlamentariske fordelinger og fagbevægelsens pres for mærkesager — at regeringsskiftet så at sige ud fra den statsmonopolistiske logik krævede kraftige og pludselige indgreb for at indhente

det, socialdemokraterne var kommet bagud og det, som de ikke var stærke nok til at gennemføre. Og for at tækkes de internationale lånekapitaler, som Danmark er blevet stærkt afhængig af.

Når det lykkedes den borgerlige regering at komme relativt uskadt igennem indgrebene, herunder den kraftigste kapitalvenlige indkomst- og investeringspolitik i mands minde, skyldes det, at socialdemokraterne havde gædet jordbunden for en bred accept af, at der kun er denne vej ud af krisen. Den politik, som Schlüter-regeringen har gennemført, er den direkte konsekvens af, hvad socialdemokraterne altid har sagt var nødvendigt.

Socialdemokraterne kunne ikke selv gennemføre den, fordi de ikke samtidigt kunne give fagbevægelsen den betaling for ro i rækkerne, som den forlangte — især ØD.

Det har givet Socialdemokratiet store problemer, at en borgerlig regerings appeller til ansvarlighed og til at acceptere de nødvendige hug for at få økonomien rettet op, har vundet stor opbakning også i arbejderklassen — når det er den samme politik, som Socialdemokratiet ikke kunne få fagbevægelsen til at affinde sig med.

Det er således blevet vist, at en borgerlig regering i visse situationer er bedre i stand til at føre socialdemokratisk politik end socialdemokraterne selv. Men samtidig må det slås fast, at i en strategisk statsmonopolitisk sammenhæng

kan kapitalismen kun forlænge sin levetid på blot lidt længere sigt med socialdemokraterne ved roret.

Kun Socialdemokratiet kan forene fagbevægelses-toppens strategiske interesser med en borgerlig krisepolitik. Og fagbevægelsestoppens medvirken er altafgørende for at sikre ro på arbejdsmarkedet, når kriseindgrebene skal gennemføres.

Alt tyder dog aktuelt på, at vi stadig befinder os i en situation, hvor den privatkapitalistiske sektion af borgerskabet er i offensiven, og der er derfor fortsat grundlag for en krisepolitik i den schlüter'ske mere 'åbent reaktionære' udgave.

Særtrækkene ved den borgerlige regering har været en begunstiggelse af privatkapitalistiske investeringer og en delvis gåen udenom de stats- og fagbureaukratiske organer og grupper, når der skal gennemføres love. Denne politik har sammen med de såkaldte 'moderniserings-' og 'privatiseringsfelttog' ramt ind i en bred utilfredshed i befolkningen med det socialdemokratiske systems formynderi, 'organisationsvælde', bureaukrati mv.

Men først og fremmest ser det ud til, at den borgerlige regering har ramt ned i behovet for, at 'der sker noget', at der gøres noget 'virkeligt effektivt ved problemerne', i stedet for den usikre og modsætningsfulde slingrekurs, som Socialdemokratiet førte. Og som ikke gav nogen resultater.

Socialdemokratiets krise

Dette er, sammen med den grundlæggende accept fra Socialdemokratiets side af regeringens økonomiske politik, årsagen til, at Socialdemokratiet er ude af stand til at præstere noget, der blot propagandistisk ligner en effektiv parlamentarisk oppositionspolitik. Det skyldes ikke mindst, at Socialdemokratiets kritik af det asociale ved regeringens politik er utroværdig fra et parti, der selv som sidste regeringshandling i september 1982 stillede forslag om besparelser på bl.a. sygedagpengene, kontanthjælpen, børnetilskuddene, forkepensionen og arbejdsløshedsdagpengene. Ligesom nedskæringer i kommunernes bloktilskud var med. Det var det samme parti ved regeringsmagten, der gennemførte sultecirkulæret. Ligesom partiet har diskuteret, om en karensdag var en mulighed, om indgreb mod de supplerende

dagpenge var en mulighed. Og Socialdemokratiet har selv haft suspension af dyrtidsreguleringen på dagsordenen, og det har hidtil været umuligt at få nogen socialdemokrat til erklære, at partiet vil genindføre dyrtidsreguleringen.

Det private borgerskabs offensiv har imidlertid ikke blot lammet Socialdemokratiet politisk. Den har direkte trængt det i defensiven som bureaukratborgerskab. Den oprindelige, 'rene' socialdemokratiske ØD-model er en saga blot som politisk mulighed lang tid fremover. Og ØD har end ikke været nævnt i forbindelse med '85-overenskomsten.

Desuden sker der en omgåelse af hele den struktur af råd, nævn og udvalg på forskellige områder, som socialdemokratiske regeringer har bygget op som basis for deres regimenter.

Efterårets indgreb over for retten til dagpenge var et sådant eksempel, hvor modsætningen mellem socialdemokraterne og regeringen gik på, at de arbejdsløse dermed blev trukket væk fra de socialdemokratiske bestyrede a-kasser. Det var også *dette* forhold socialdemokraterne kritiserede mest, når de kritiserede, at de arbejdsløse »glider ud af arbejdsmarkedet«.

Ligeledes ser regeringen det nærmest som et nødvendigt led i indførelsen af nye love og forordninger på arbejdsmarkedet *ikke* at forhandle med eller orientere de faglige organisationer. Det er da også netop det, som socialdemokraterne har brokket sig mest over: *ikke hvad* lovene indeholder, men at de ikke har indflydelse på gennemførelsen.

Kun på ét område vinder det socialdemokratiske borgerskab frem: på fondsområdet. Via den centrale placering i ATP-fond, Den sociale Pensionsfond, pensionskasserne, Lønmodtagernes Dyrtidsfond m.fl. udvider denne bureaukratgruppe sin materielle basis gennem særdeles aktiv investeringspolitik, nu hvor statsobligationerne ikke længere er det mest lukrative.

Kampen om magten over fagbevægelsen

Mest markant fik dette sammenstød mellem borgerskabets fraktioner sit udtryk i de daglige konflikter, med La Cabana-kampen og HT-konflikten som de centrale, og med HK-split-tesen ligeså.

Fra de borgerliges side — især Venstre — gøres der forsøg på at udnytte højredrejningen i combination med Socialdemokratiets lammelse til et regulært forsøg på at stække vingerne ikke alene på fagforeningsbureaukratiet, men i nok så høj grad på arbejderklassen.

HT-konflikten blev et stærkt udtryk for, hvilken magt arbejderklassen kan mobilisere, og blandt chaufførerne var der til tider endog stor mobilisering på grundplan.

Men fagforeningsfjenderne kunne få ekstra sus i sejlene, fordi selv progressive, fagligt bevidste arbejdere har forbandet vanskeligt ved at forsvare en enhedsfagbevægelse, der med sin socialdemokratiske dominans gennem årtier er kommet til at fungere som den mest effektive organiserede samfundsbevarende kraft inden for arbejderklassen selv.

Det vigtigste i HT-konflikten var forsvaret for solidaritet og sammenhold i arbejderklassen.

På mange måder kunne det se ud som om visse grupper i Socialdemokratiet ser denne vej til magt og profit som et muligt alternativ til ØD. Ikke mindst forslagene fra Metal om oprettelse af private pensionskasser for metalarbejderne.

At en sådan strategi er mulig, viser det amerikanske aktiemarked, hvor pensionskasserne ejer betragtelige dele af aktierne i en af den vestlige verdens mindst offentligt eller fagligt prægede produktionsstrukturer.

På dette niveau ser man stærke sammenfald i interesser hos dele af den socialdemokratiske bevægelse omkring Georg Poulsen og lige-sindede og en moderne produktions- og industri-politik af ny-konservativt tilsnit — en fondsfinansieret privatkapitalistisk produktion.

Som helhed er modsætningen mellem Socialdemokratiet og den borgerlige regering modsætninger mellem forskellige grupper af borgerskabet. Den borgerlige regering søger naturligvis at udnytte regeringsmagten til at fremme sin *egen* gruppes basis på socialbureaukraternes bekostning.

Men denne kamp blev hurtigt og effektivt af Socialdemokratiet kørt ind i et forsvar for Socialdemokratiets fortsatte dominans i fagbevægelsen. Konflikten blev til et opgør mellem grupper indenfor borgerskabet. Og i denne kamp udnyttede Socialdemokratiet på det groveste de kæmpende arbejdere. Det var deres egen magt over arbejderklassens organisationer, socialdemokraterne kæmpede for. Og så var der pludselig åbnet op for blokader, vejspærringer og fagretsligt ulovlige strejker. Det så man aldrig, når det gjaldt kamp for krav om bedre løn eller arbejdsvilkår — eller mod nogen som helst af regeringens sociale nedskæringer, f.eks. karensdagen.

Under HT-konflikten kom strategiske uenigheder på venstrefløjen klart til syne. DKP vendte sig direkte mod kritik af fagbevægelsen. Deres opfattelse var, at uenigheder kunne tages op bagefter. I DKPs synspunkter skinnede deres strategi med LO og SD som allierede tydeligt igennem. VS lagde sig på mange måder tæt op ad DKP. Deres linje var: »styrk enhedsfagbevægelsen — og så kan vi altid tale om Socialdemokratiets dominans og de demokrati-

ske problemer i fagbevægelsen«. VS's kritik af Socialdemokratiet indeholdt en manglende forståelse for, hvorfor de socialdemokratiske kræfter ikke opfordrede til generalstrejke. VS's politik var således en blanding af socialdemokrati-halehæng og overbud.

FAGFORENINGERNES FORHOLD TIL ANDRE ORGANISATIONER

For KAP handlede det om både at forsvare fagbevægelsen mod snylttere og reaktionære angreb og at rejse en kritik af Socialdemokratiets politiske og udemokratiske organisatoriske dominans i fagbevægelsen, og således rejse kravet om at gøre fagforeningerne til kamporganisationer.

Konflikterne i 1984 giver således kun yderligere anledning til at forstærke kampen for at losrive fagbevægelsen fra den socialdemokratiske dominans. Forstærke kampen for en demokratisering af fagbevægelsen — herunder strukturændringer, der sikrer direkte indflydelse fra basis, og som styrker en politisk mobilisering i basis.

I stedet for at fagbevægelsen fungerer som instrument for socialdemokratisk politik arbejder KAP for at medlemmerne i højere og højere grad selv vinder indflydelsen i deres egne masseorganisationer.

En løsrivelse fra Socialdemokratiet betyder ikke en afpolitisering af fagbevægelsen. Tværtimod. En politisk mobilisering væk fra Socialdemokratiets skalten og valten kan styrkes af og bruges til fagforeningernes deltagelse, i voksende omfang, i den samlede samfundspolitiske

kamp. KAP kæmper for at arbejderklassens vigtigste masseorganisationer markerer sig politisk i alle forhold, der vedrører arbejderklassens interesser og kæmper for disse interesser. Den kamp er en strategisk nødvendighed, idet arbejderklassen skal have magten i egne masseorganisationer før disse kan anvendes til at gennemføre den socialistiske revolution.

Allerede i dag har arbejderklassen hårdt brug for masseorganisationer, som forholder sig til en samlet samfundspolitik, fordi den politiske økonomiske integration af alle samfundets sektorer gør, at arbejderklassens levevilkår bestemmes af overenskomster, skatte- og afgiftspolitik, statsindgreb, inflation, socialpolitik, miljøpolitik osv.

Derfor vil KAP arbejde for at skabe de nødvendige forudsætninger for, at fagforeningerne kan samarbejde både politisk og økonomisk med organisationer, bevægelser og partier fra sag til sag omkring forskellige nationale og internationale spørgsmål.

Som for alle spørgsmål der rejses i fagforeningerne, må beslutninger tages i overensstemmelse med demokratiske principper, og det er væsentligt for KAP, at fagforeningernes suverænitæt og medlemmernes kontrol sikres i dette samarbejde.

KAP mener, at fagbevægelsen skal løsrives fra den nuværende socialdemokratiske dominans, at fagforeningerne skal gøres til uafhængige og suveræne klasseorganisationer, og at samarbejde med partier skal ske som samarbejde fra sag til sag mellem lige og suveræne organisationer.

Ny-konservatismens ideologi

For at gennemføre den specifikke 'åbent reaktionære' krisepolitik; den borgerlige regering står for, må der være en passende ideologisk ramme. Den i disse år så omfattende højredrejning udgør denne ramme.

Højredrejningen — eller ny-konservatismen — kommer kun på overfladen til udtryk i direkte bekendelser til en gammeldags liberalisme, simpelthen fordi den førte politik står i den skarpeste modsætning til en liberalistisk ideologi. Når der alligevel snakkes om 'stærkelse af det private initiativ', 'individuel ansvarlighed', 'konkurrencedygtighed', er det kun et led i en udnyttelse af de allerede eksisterende fore-

stillinger om, at økonomisk udvikling og vækst er lig med gunstige vilkår for det private erhvervsliv.

Kernen i den ideologiske højredrejning består imidlertid ikke i en appel til gammelliberalistiske dyder, som privatkapitalen nok kan bruge, men ikke selv tror på. Nej, kernen i den ideologiske højredrejning er bestræbelserne på at få lønarbejderne til at acceptere en politik, der ikke længere kan skjules indenfor reformismens illusionsmageriske ideologi. Bl.a. som led i svækkelsen af reformismens organisatoriske kraft, Socialdemokratiet.

Ud fra en traditionel forestilling om — bygget

på reformismens mangeårige dominans —, at en given borgerlig politik også modsvares af en given borgerlig *politisk* ideologi, kan det undertiden være svært at gribe det specifikke ved den ny-konservative ideologi, eftersom det karakteristiske ved den netop er, at den *ikke* er politisk i traditionel forstand.

Det specifikke ved den ny-konservative ideologi er, at den indebærer en flugt fra politik og dermed lammer enhver form for kollektiv, samlet, disciplineret solidarisk handling vendt mod den statsmagt, som er i gang med et særdeles centralistisk felttog mod lønarbejderne.

Det er en generel tendens i tiden, at højrestrømningen forvandler demokratiske krav til nærdemokratisk selvtilstrækkelighed, modstanden mod tilsvining af omgivelserne og rovdriften på naturressourcerne til individuel diodynamik og blind anti-vækst, ønsket om respekt for det enkelte menneske til en privatisering af dets problemer, psykologiske indsigter til selvcentrerede terapier, behovet for samhørighed til sentimentalt føleri, der mere og mere kammer over i mystik og ny-religiøsitet,

og historisk indsigt med henblik på at lære noget om, hvordan man skal handle i nutiden og skabe fremtiden, til en søgen efter en fortid, der angiveligt har værdi i sig selv, og til selvgod nationalisme, der undertiden forbindes med fremmedhad og racisme.

Denne ideologi breder sig, mens de materielle muligheder for at realisere meningsfulde sociale, solidariske fællesskaber smadres af socialpolitikken, den fysiske planlægning, arbejds-markedspolitikken mv.

Og ligesom det var og er reformismens store fidus, at det er ofrene, lønarbejderne, der selv hævder den, så er det også ny-konservatismens fidus, at den har fået ofrene, det store flertal af befolkningen, til at være bærere — eller rettere: fanget ind af den ideologiske bølge.

Man kan således sammenfattende sige, at hvor socialdemokraternes ideologiske underlag var og fortsat i hovedsagen vil være den reformistiske klassesamarbejdsideologi, vil en åbent borgerlig politik som ideologisk underlag have åndsstrømninger, som tenderer til at udslette enhver form for forståelse for, at man overhovedet tilhører en klasse.

Venstrefløjen i højrevinden

Det er vigtigt for at kunne føre en revolutionær politik her i midt-firsernes Danmark, at vi har greb om samspillet mellem den politiske og den ideologiske udvikling og de betingelser som det sætter.

Det er en kendsgerning, at klassekampen befinder sig på lavt blus, lavere end på noget tidspunkt i 70'erne, når det drejer sig om det væsentlige: at føre en effektiv kamp mod de centrale overgreb, som hagler ned over arbejderklassen i disse år.

Samtidig er det en kendsgerning, at aldrig nogensinde har den fløj, der i den offentlige mening står til venstre for Socialdemokratiet, været stærkere, hvis man måler denne styrke i procent af stemmerne ved folketingsvalget januar 1984.

Den væsentligste årsag til dette tilsyneladende misforhold mellem venstrefløjens parlamentariske styrke og klassekampens ekstreme afmatning er, at venstrefløjen *selv* er gået til højre.

At dette er tilfældet ses da også af forskydningerne inden for venstrefløjen selv, hvor det har været det mest højreorienterede parti, SF,

der har haft en endog betydelig fremgang. Mens de partier, der befinder sig på det, der opfattes som den revolutionære venstrefløj, KAP, VS og en række andre, enten er stagneret, gået tilbage eller befinder sig i alvorlig krise.

Efter af SF, i en periode midt i 70'erne, var drejet til venstre i et taktisk forsøg på at omgå VS's og DKP's relative styrke på det tidspunkt, er partiet gået klart til højre — og har samtidig konsolideret sig om venstrefløjens ubestridt største parti.

SF's højredrejning består i direkte accept af indkomstpolitik i en række former. Det har indgået kriseforlig med Socialdemokratiet og De Radikale. Og det har stillet sig rede til at acceptere snart en hvilken som helst betingelse fra socialdemokraterne for at komme ind i arbejderflertallets eller arbejderregeringens varme. På det udenrigspolitiske område markerer partiet ligeledes et totalt halehæng til Socialdemokratiet — ja, SF er rede til at droppe NATO-kritikken i fredskampen for at takkes Socialdemokratiet. Og for Gert Petersens vedkommende en total opgivelse af kritik af supermagterne for at lokke dem til at nedruste

atomvåben i Europa.

VS er blevet svækket og splittet de sidste år, medlemstallet er dalet kraftigt. Partiet har i offentligheden først og fremmest været båret oppe af dygtige parlamentarikere og byrådsrepræsentanter, mens organisationen har været lammet af indre stridigheder eller har handlet som flere partier på én gang.

Efter at flertallet af Faglig Fællesliste udtrådte af VS og gendannede sig i Internationale Socialister søger forskellige grupper at redde VS. Her ser en SF-agtig politik ud til at sejre. En politik, der står for en lidt skrapere kritik af Socialdemokratiet end SF's, men med et inderligt ønske om samarbejde med det. Det, som denne gruppe bl.a. markerer sig på, er en demokrati-politik, der har en tendens til at løsrive demokratiet fra dets klassebasis såvel for samfundet nu som for det socialistiske samfund. Samtidig indeholder deres politik nogle positive træk på det internationale område — ikke mindst hvad angår synet på Sovjet og på den nationale selvstændighed.

DKP er på få år skrumpet kraftigt ind. Mens partiledelsen bittært kan sidde og se, hvordan fredsbevægelsen og Folkebevægelsen mod EF har udviklet sig bl.a. på initiativ fra DKP, og hvordan fagbevægelsen endelig har taget DKP's

arbejdstidskrav til sig, er partiet nede på de laveste stemmetal ved folketingsvalg i 50 år.

Generelt må man sige, at den venstrebevægelse, som havde sit højdepunkt midt i 70'erne er gået mere eller mindre i opløsning eller har ladet sig opsluge af socialdemokratismen. Som to yderpunkter i resterne er der dels partiet »De grønne«, hvis anti-vækst holdning giver sig reaktionære udslag som krav om arbejdsfordeling og faldende realløn, og dels Preben Møller Hansen's forsøg på at »genskabe det kommunistiske parti« ud af sit fagforbundslederskab på en politik, der er total opbakning bag Sovjets internationale fremfærd og en gentagelse af DKP's politik.

Den gennemgående reaktion på venstrefløjen på Socialdemokratiets svækkelse har klart været en yderligere appelleren til dette parti, og en indordning af venstrefløjspartiernes politik under Socialdemokratiets parlamentariske behov. Det gælder såvel i den økonomiske politik som i sikkerheds- og forsvarspolitikken. Venstrefløjens forestilling er, at socialdemokraterne nu skulle være lettere at presse til at samarbejde. Resultatet er blevet, at venstrefløjen reelt selv fører socialdemokratisk politik og i forhold hertil undertrykker egne uenigheder.

Arbejderklassens bevægelser

Højredrejning inden for venstrefløjen er dog ikke ensbetydende med et absolut fravær af enhver samfundskritisk aktivitet. Der finder trods alt en vis, omend beskeden og ofte lokal-orienteret bevægelse sted omkring boligspørgsmål, sociale spørgsmål, miljøproblemer m.m. Men skønt disse strømninger i deres væsen er samfundskritiske bliver de i mindre grad end f.eks. i 70'erne sat ind i en bredere forståelsesramme, hvori indgår magtforholdene i samfundet. Et eksempel på at bevægelser kan virke som en indflydelsesrig kraft er OOA, hvis indsats har været af afgørende betydning for at forhindre indførelse af A-kraft i Danmark.

Arbejderklassens vigtigste massebevægelse — fagbevægelsen — er blevet svækket, såvel af den socialdemokratiske dominans og de dertil knyttede strukturer som anslagene fra det åbent højre. Samtidig er den i indre strid mellem arbejdende og arbejdsløse, og mellem højere og lavere lønnede. Den har mistet sin indflydelse gennem den socialdemokratiske regeringsmagt

og den blev overrumplet af Schlüter-regeringen ved overenskomsterne lige efter regerings-skiftet.

I 1980'ernes begyndelse har kun fredsbevægelsen og miljøbevægelsen haft en central profil. Miljøbevægelsens opblomstring er et glimrende udtryk for, at det er muligt at skabe en bred folkelig opinion, en bred ophakning og samtidig lægge et pres på lokale, nationale og internationale myndigheder og virksomheder. OOA's indsats er allerede nævnt, men tillige NOAH's og især Greenpeace's arbejde peger fremad mod en arbejdsform, der på en gang åbner op for nogle væsentlig samfundsmæssige problemer, og samtidig gennem fantasifulde, magtfulde og velgennemtænkte aktioner presser miljøforbedringer igennem.

For den danske fredsbevægelse tegner der sig to specifikke problemer. Dels den dominans, som DKP indtil videre har haft og den underlægning under Socialdemokratiet, som fredsbevægelsen har fået tendenser til efter

Socialdemokratiets taktiske manøvrer i folketinget. Og dels den uafhængige fredsbevægelses — repræsenteret ved Nej til Atomvåben — svaghed, der bl.a. hænger sammen med den modvilje mod målrettet og organiseret virke, som iøvrigt præger en venstrefløj, der er påvirket af den ideologiske og politiske højredrejning. Det er indlysende, at denne

NTA's organisatoriske svaghed er med til at lade fredsbevægelsen blive fanget ind i DKPs og Socialdemokratiets manøvrer. På trods af, at Nej til Atomvåben i dag har formuleret et politisk grundlag, der er det hidtil mest præcise svar på supermagternes krigstrusler og imperialistisk fremfærd, der er set i fredsbevægelsen.

KAPs muligheder

Det er klart, at betingelserne for revolutionær politik må ses i høje sammenhæng med den stærke og almene højredrejning i samfundet og inden for venstrefløjen, som er ridset op her.

En af de triste målestokke herfor er, at KAP ikke for tiden formår at stille op til folketingsvalg. KAPs indflydelse er blevet svækket og medlemsmæssigt er vi gået tilbage.

I den situation må det siges, at det er et klart tegn på livskraft, at partiet stadig eksisterer, kan markere sig, udfører arbejde i fagbevægelsen og fredsbevægelsen og nogle få andre bevægelser, ikke mindst Landsinitiativet Sovjet

ud af Afghanistan, og stadig udvikler sin politik — godt nok i et stærkt reduceret tempo.

Det er afgørende, at den fortsatte politiske udvikling sikres i en situation, hvor samfundsudviklingen byder på flere og flere brudflader, ikke kun på de økonomiske og sikkerhedspolitiske områder, men også på de teknologiske, miljømæssige, sociale og ideologiske områder.

Til det formål må partiet fastholde den selvstændige anvendelse af marxismen-leninismen-Mao-Zedong-tænkningen på den internationale og danske virkelighed.

mæssige, økonomiske og geografiske skel nedbrydes for dermed at demokratisere *adgangen til de kulturelle tilbud.*»

»Det danske Teater, ARTE og andre publikumsorganisationer bør udbygge deres arbejde med — gennem den landsdækkende abonnementsordning — at give et nyt publikum større mulighed for at *komme i kontakt med teatret.*«

»For at hele befolkningen skal få mulighed for at *mode* nutidskunsten, må der gives denne kunst skiftende og faste udstillingsmuligheder.« (Mine fremhævelser, tw).

Der er mange rigtige enkeltkrav i det socialdemokratiske program, ligesom der er i andre partiers programmer, f.eks.: »Samtlige teatres arbejdsmuligheder, kunstneriske og økonomiske, må forbedres og sikres« og »Støtten til forfattere, bogproduktion og formidling bør udbygges«. Men det er rammerne og viljen til at gennemføre tingene, der er noget galt med. Selv om handlingsprogrammet er meget modsigelsesfyldt, så går det dog igen, at kunsten er noget folket skal »i kontakt med«. Opfattelsen af, at kunsten er der, og at det blot drejer sig om at vinde arbejderklassen for den, dominerer stadig. I øvrigt har Socialdemokratiet haft mange muligheder, bl.a. sammen med de Radikale, for at opfylde deres løfte om støtte til teatre, forfattere mm. Man har blot ikke gjort det.

Handlingsprogrammet er imidlertid også modsigelsesfyldt på en anden måde. Socialdemokratiet er igennem årene med rette blevet beskyldt for at centralisere kulturlivet ud over alle grænser. Et eksempel er ARTE. Men under presset fra 1960'erne og 70'ernes krav om medbestemmelse, går Socialdemokratiet nu også officielt ind for en vis decentralisering, bl.a. skriver man, at »lokale initiativgrupper« skal have »bedre muligheder for at igangsætte aktiviteter ud fra egne ønsker og behov«. Den stærkt centralistiske grundsubstans er der dog ikke rørt ved. Heller ikke i det i 1980 vedtagne kommunalpolitiske program »Solidaritet, lighed og trivsel i kommunen«.

Babysitterne

De sidste 50-60 års socialdemokratiske kulturpolitik kan sammenfattes i nogle centrale begreber:

- Babysitter-funktion.
- Styring.
- Tilbudskultur.

I og med Socialdemokratiet i 1930'erne for alvor mistede troen på arbejderklassens egen kulturelle kraft, og i og med man vurderede, at arbejderne ikke kunne sørge for sig selv, men tværtimod skulle hjælpes til at forstå og komme i forbindelse med den i overvejende grad borgerlige kultur, så måtte resultatet blive, hvad man kunne kalde en *babysitter*-politik. Socialdemokratiet påtog sig ansvaret for den uoplyste og kraftløse arbejderklasse og passede på, at den fik lige præcis det den havde godt af og kunne tåle. Var der noget, arbejderklassen ikke kunne tåle, måtte det bekæmpes og i yderste konsekvens forbydes. Indgreb og forbud for at nå det socialdemokratiske mål har så langt fra været et ukendt fænomen. Man så det i 1930'ernes og 50'ernes opgør med »smudslitteraturen«, og alene i året 1980 oplevede vi indenfor en kort periode flere eksempler på fremtrædende socialdemokraters trang til at sætte en stopper for — typisk nok — venstreorienterede kulturprodukter. Ballerups borgmester Kaj Burchardt krævede en række bøger, bl.a. Flemming Andersens »Gadekampen«, fjernet fra skolebibliotekerne. Undervisningsminister Dorthe Bennedsen forbad skolerne at vise en række udsendelser om politisk kunst produceret af Skoleradioen. Mogens Camre fik presset ledelsen i DR til at standse børne- og ungdomsafdelingens »Kanal 22«-udsendelser.

Konsekvensen af denne babysitter-holdning er *styring*. Kun ved at styre og regulere kan man få næsten fuld kontrol over kulturlivet. Og Socialdemokratiet har haft både apparatet og personerne til det. Ved hjælp af venstrefløjstemmer har de kunnet gøre deres til, at der igennem en årrække er produceret en mængde socialdemokratiske film og teaterstykker. Nok har disse sjældent været et direkte og konkret udtryk for Socialdemokratiets politik, men de har været det — for socialdemokraterne — næstbedste; ufarlige. Den helt socialdemokratiske dominerede Storkøbenhavnske Landsdels-scene har i samarbejde med den rent socialdemokratiske organisation ARTE gjort teatret til lidt underholdning, lidt pirring, lidt hyldest. Sådan som også feudaltidens fyrster og konger foretrak det.

Endelig er det karakteristisk, at Socialdemokratiet mere og mere betragter kultur som en vare, som et *tilbud*. Staten, amterne og kommunerne skal »tilbyde borgerne et varieret grundlag for kontakt og fællesskab ud over de muligheder familien og arbejdspladsen giver den enkelte«, som der står i det kommunalpolitiske

program. Igen vrimler det med mange udmærkede forslag, f.eks. »kunstnerisk udsmykning af bygninger, pladser og anlæg«. Det gale er, at kulturen først og fremmest bliver noget, som tilbydes en, og ikke noget som opstår blandt mennesker udenfor de autoriserede statslige og kommunale rammer. Det er en kulturopfattelse, hvor alt det, der stritter, og som ikke kan puttes ind i de givne rammer, får utroligt ringe vilkår. Eksemplerne på, at børns, unges og voksnes initiativer kvæles med krav om tilpasning til givne rammer er mange. Et helt typisk træk ved udviklingen i den socialdemokratiske kulturpolitik tilbage fra før århundredskiftet og til i dag er netop, at man har stillet færre og færre direkte krav til indholdet og flere og flere krav til rammerne, til strukturen, vel vidende at sådanne rammer i sig selv sætter også indholds-mæssige grænser. Det er lige præcis den måde, man befæster sin magt på.

Denne artikel skal slutte med en gennemgang af to forløb, som viser noget om indholdet i og konsekvensen af den socialdemokratiske kulturpolitik. Det drejer sig om 1930'ernes debat om »smudslitteraturen« og 1960'ernes debat om Statens Kunstfond.

Det pikante

At det yderste højre i 1930'erne gav sig til at marchere både i ordets direkte og overførte betydning, har i høj grad flyttet opmærksomheden væk fra, hvad Socialdemokratiet foretog sig på det kulturpolitiske område i samme periode.

Det var på ingen måde Socialdemokratiet, der dengang værnedes om ytringsfriheden, som var under voldsomt angreb fra nazister og konservative kredse. Tværtimod spillede Socialdemokratiet en aktiv rolle i kampen mod ytringsfriheden.

Det begyndte ellers forholdsvis fredeligt. Ved DsU's stævne i Århus d. 1. juli 1928 vedtog de ca. 2000 tilstedeværende eenstemmigt en resolution, som indvarslede kampen mod »smudslitteraturen«:

»Denne såkaldte underholdnings-»litteratur« med dens i reglen falsk konstruerede konflikter, tarvelige slutningseffekter, usundt fremstillede erotik og sentimentale godtkæbsromantik, øver en alt andet end ønskelig indflydelse, især på de yngre, ikke særligt stærkt reflekterende læsere, og giver disse et fuldkomment forkvaklet tanke- og følelsesliv. Da vi fra vort daglige arbejde

kender de vanskeligheder oplysningsarbejdet møder, og vanskeligheden ved at skaffe sund, oplysende litteratur dens fortjente udbredelse, opfordrer vi først og fremmest ungdommen til at tage afstand fra den dårlige litteratur ved at undlade at købe den, og dernæst arbejdernes kulturelle organisationer og andre institutioner med folkeopdragende formål til at bekæmpe den med alle til rådighed stående midler.«

Så langt, så godt, omend det måske nok kan forurolige en og anden, at der i den grad lægges vægt på »sund« litteratur og tages afstand fra »usundt« fremstillet erotik. I starten holder DsU, Socialdemokratiet og »Rød Ungdom«, som i høj grad er talerøret i denne sag, sig til et opgør med hvad vi i dag ville kalde ugeblads-litteraturen, og man koncentrerer sig mest om at pege på en bedre litteratur, bl.a. bringer »Rød Ungdom« introduktioner til nyere danske forfatterskaber. Men efterhånden drejes kampagnen, og kravet om indgreb overfor »smudslitteraturen« breder sig. Man koncentrerer sig mere og mere om bladet »Puls«, som meget ligner dagens ugeblade — og om pornografi. Det er nu »de pikante, seksuelle romaner«, der er fjenden. Og snart skærpes tonen yderligere: »Et modbydeligt opskrab fra kulturens kloakbrønd« hedder det i en nytårsleder i »Rød Ungdom« 1936-37, og man skælder ud på »de samvittighedsløse slubberter, der udnytter ungdommens trang til fritidsoplevelser til en hæslig spekulation i rå og oversukrede, ofte betændt erotiske surrogat-oplevelser.«

Samtidig med denne kampagne mod »smudslitteraturen« forbereder justitsminister K.K. Steincke indgreb overfor, hvad han betragter som pornografiske blade, stærkt hyldet af »Socialdemokraten«. I slutningen af 1936 kræver Steincke således en undersøgelse af »Montmartre«, og det ender med pornografisigelse. Bladet balancerer vel nærmest mellem seksualoplysning og pornografi, målt med datidens målestok. Inden da havde man rejst sigtelse mod bladet »Plan-Monde«s redaktør for at have bragt en »pornografisk« artikel af Wilhelm Reich, som dengang boede i Danmark. Det endte med, at Reich blev udvist af landet (han var samtidig anklaget for at have »fornærmet en fremmed magt«, dvs. Tyskland).

Og kampen mod hvad man betragtede som pornografi fortsatte. Der blev i Steinckes tid som justitsminister i slutningen af 1930'erne rejst et utal af sigtelser.

Selv om man var klar over, at langt fra alle sigtelser ville føre til egentlige anklager med

Tegning fra »Plan« 1933. Mens Socialdemokratiet ekskluderede personer, som var medlem af en række revolutionære og antifascistiske organisationer, indledte DsU selv samarbejde med KU. De tre pile på ryggen af de to unge er socialdemokraternes svar på hagekorset. Tegnet stammer fra den russisk-fødte emigrant Sergei Tschachotins bog »Trepil mod Hagekors«, hvor han opfordrede socialdemokraterne til at genoplive traditionen med symboler.

etterfølgende domsfældelse, gav man ikke op. Som »Socialdemokraten« skrev d. 31. dec. 1936: »... en frifindelse vil i givet fald medføre, at ministeren omgående søger straffelovens pornografibestemmelser gjort tydeligere og strengere.«

Netop på dette tidspunkt, i slutningen af 1936, fandt så de store ungdomsorganisationer sammen i kampen for »Sund Ungdom«, som »Socialdemokraten« kaldte den i sin leder. Ungdomsorganisationerne var foruden DsU, der tog initiativet: KU, RU, VU, KFUM og K, Studenterrådet, skytte- og gymnastikforeningerne og spejderne. Tankevækkende er det, at også de forskellige kommunistiske ungdomsorganisationer forsøgte at komme med i selskabet. Men de blev afvist.

Målet for fællesaktionen var ikke alene pornografien, men også »den overhåndtagende mængde af underlødige kulturmedbrydende og fordommende tidsskrifter og blade, der i

stigende grad dominerer kiosker og andre salgssteder.«

Modstanderne var ikke mange. Initiativet blev egentlig kun mødt med konsekvent modstand fra de såkaldt »frisindede«, altså de kulturradikale, og i aviser som Politiken og Ekstra-Bladet, der kaldte aktionen for et »hagekorstog«.

Med Socialdemokratiet som initiativtager dannedes altså en front, som strakte sig fra det yderste højre til det yderste venstre (som ganske vist ikke får lov til at være med). DsU og RU var her i slutningen af 1930'erne parate til at kæmpe for »sund« ungdom og »sund« litteratur hånd i hånd med KU, der allerede da ved flere lejligheder havde givet udtryk for, hvad de betragtede som »usundt«. Bl.a. havde KUs meget kendte »Kampblad« for København & Frederiksberg i en anmeldelse af Poul Henningsens »Danmarksfilm« skrevet følgende: »I stedet for netop at vise det danske sind gennem musikledsagelse af vore skønne fædrelandssange, så lader man dansk musik blive repræsenteret af Bernhard Christensens internationale negerjazz« (8/1935), og mere generelt havde KU vist en udtalt sympati for udviklingen i Tyskland og Italien. Et eksempel herpå er en skamrosende anmeldelse af Ole Bjørn Krafts bog »Fascismen« fra 1932 i bladet »Konservativ Ungsom«, hvor man især fremhævede følgende guldkorn fra bogen: »(det) vil være for tidligt at påstå, at den (d.e. fascismen) ikke vil kunne inspirere endogså gamle demokratiske, folkestyrede samfund til nyttige og tidssvarende reformer«, især var Kraft optaget af korporativismen. En samling af højrefløjens artikler, anmeldelser mm. fra 1930'erne findes i bogen »Højre om!«, red. af Axel Quaade og Ole Ravn (1979).

At Socialdemokratiet indgår en sådan alliance er egentlig ikke overraskende. Den er tværtimod en direkte konsekvens af drejningen af kulturpolitikken. Når en meget snæver opfattelse af, hvad der er god kunst og kultur, mødes med forestillingen om, at »det store flertal« ikke selv er i stand til at foretage en vurdering og ikke selv besidder nogen modstandskraft, og når oplysning, undervisning og opdragelse tilsyneladende ikke har båret frugt, da ligger indgreb og censur lige for.

Den samme alliance, også dengang med DKP som den der heppede på sidelinjen, så man i 1950'ernes såkaldte debat om »den kulørte litteratur«, dvs. tegneserier. Og måske er det det samme, som sker her i 1980'erne, hvor kredse i SF synes at være ved at finde sammen

med Kristeligt Folkeparti i kampen mod pornografi.

Kunstfonden

I maj 1964 vedtog Folketinget næsten enstemmigt — kun De Uafhængige, Fremskridtspartiets forgængere, stemte imod — den første danske »Lov om Statens Kunstfond«. Nok havde man tidligere, og i øvrigt langt tilbage i tiden, givet statsstøtte til kunstnere, men nu blev støtten til de forskellige kunstarter samlet i én lov. Fire 3-mands-udvalg skulle fordele de ialt ca. 4 mill. kroner.

Selve vedtagelsen af denne lov førte ikke til megen debat. Det gjorde derimod gennemførelsen af den. Da befolkningen i jan.-febr. 1965 fik at vide, hvem der skulle have pengene, rejste der sig et ramaskrig. I løbet af to-tre måneder blev der skrevet læserbreve, protestadresser og avisledere i en sådan mængde, som man næppe nogensinde før eller siden har set, når det drejer sig om kulturspørgsmål.

Det befolkningen fik at vide i begyndelsen af 1965 var, at bl.a. forfatterne Ulla Ryum, Jess Ørnsbo og Klaus Rifbjerg skulle modtage hver 20.000 kroner i tre år. Det, der var galt, var dels beløbets størrelse, dels at kunstnerne fik penge for noget uden at blive afkrævet en arbejdsindsats. Og først af alt var det nok en kritik af, *hvilken kunst* det var, som på denne måde blev belønnet.

Straks efter uddelingen udtrykte mange aviser skepsis over valget af kunstnere, og især Rifbjerg fik sin sag for. Men debatten fik sin særlige karakter deraf, at »det tavse flertal« tog til orde.

Det begyndte i Østjylland i byer som Kolding og Vejle. Lagerforvalter P. Rinddal begyndte at samle underskrifter først på sin egen og senere på andre arbejdspladser. Og opslutningen var ganske stor. Således indsamledes 840 underskrifter blandt medlemmerne i Dansk Slakteri-arbejder Forbunds Vejle-afdeling. De skrev under på:

»I anledning af, at kulturministeren agter at udbetale 3,5 millioner kroner, og senere mere, i statshædersgaver til kunstnere, hvor imellem der findes udøvere af den såkaldte moderne kunst, sender vi hermed vor skarpeste protest. Vi er, med den indtægt vi har, og den økonomiske byrde, som er os pålagt, nødt til at lade vore hustruer arbejde for at klare vore forpligtelser, og vi mener, staten burde spare i stedet for at uddele. Vi ønsker ikke at betale »København

Klæder« i en tid, hvor der fra regering og folketing sker opfordringer til arbejderne om at vise mådehold i forbindelse med lønforhandlingerne.«

Ses der et øjeblik bort fra selve kunstkritikken og opfattelsen af kvindernes samfundsmæssige placering, så står der en kritik tilbage af, at arbejderne på dette tidspunkt udsættes for nedskæringer samtidig med, at andre får »gaver«. Og denne kritik er såmænd reel nok. Mange havde, selv under det økonomiske opsving i 1960'erne, økonomisk dårlige vikår, hvilket dette læserbrev i »Aktuelt« fra en folkepensionist d. 26. febr. da også viser:

»Hvis kunstnerne endelig skal have »arbejdsro« til at frembringe kunst i, så giv dem 1 års folkepension. Det giver med garanti rolige forhold!«

Men kritikken kan ikke sådan deles op i sine enkelte elementer. Det var og blev et sammenfurium af vrede over beløbene og kunstnerne. Og det blev en manifestation af, hvad en meget stor del af befolkningen mente om samtidens kunst. Nogle læserbreve skulle vise dette:

»Hvorned har disse kunstnere dog gjort sig fortjent til disse årlige statsbeleb? Jo, nogle har hos en jernhandler købt noget skrot og svejst det sammen til noget, der efter kunstnerens egen fantasi skal forestille: »Liggende kvinde«, »Solopgang« osv. Andre har tælt forskellige farver sammen og oversmurt et stykke lærred, der efter kunstnerens egen fantasi skal illustrere »Legende børn«, eller andre imaginære titler. For en ordens skyld skal tilføjes, at det er reventende ligegyldigt om disse lærreder hænger på hovedet eller på siden (...) Lad dog disse kunstnere få en skovl i stedet og lad dem komme ud i produktionen« (Silkeborg Avis, 23/2-65).

»Nej, det er det jeg altid har sagt, Cavling kan skrive, og hvad med Morten Korch? De to fæls har nemlig forstået at give os det, vi vil have, i modståtning til alle de andre kludremidler, der kalder sig kunstnere og som for tiden, og iøvrigt altid har skrevet noget, der først blev aktuelt længe efter de er døde. Og må jeg spørge: Hvad i himlens navn kommer fremtiden os ved?« (Fyens Stiftstidende, 25/2-65).

»Jeg vil vove at påstå, at mennesker kan leve et normalt menneskeliv uden nogensinde at lægge i bæring med klodiske jernkulturer og idiotiske smørrebrød (Land og Folk, 27/2-65).

»Tilsvagttillæven fandt det ualmindeligt, at en såkaldt jernkulturer i de sidste 1000 år havde været med til at udvikle mennesket, som vi kender det i dag, hvad

er...» (Udtalelse fra husmændene i Sdr. Felding i Vejle Amts Folkeblad, 12/3-65).

Kunsten var uforståelig, altså var den dårlig og skulle alene af den grund ikke have nogen støtte. Ganske få kunne dog indvie andre i, at moderne kunst havde betydet noget for dem, også på det helt konkrete plan, f.eks. en kvindelig læser i »Aktuelt« d. 12/3-65:

»Min datter på 2 år ejer en vidunderlig natpotte af formpresset plastic. Potten er smuk, nem at gøre ren og ude af stand til at vælte, men jeg tør vædde ti stegte rødspætter på, at den potte aldrig var blevet fremstillet, hvis ikke malerne havde opfundet kubismen. I så fald havde jeg sikkert været nødt til at anskaffe en monstrum med løvefødder og gesvejsninger — hvilken skrækkelig tanke.«

Dette er blot et lille udpluk af de mange hundrede læserbreve, men de er typiske. Typisk var det også, at man ikke alene var ude efter selve kunsten, men også kunstnerne. De levede ikke et levnet, som gjorde dem fortjent til statsstøtte. Især Rifbjerg havde mange svært ved at acceptere, fordi han, som Jyllands-Posten skrev, kørte rundt i en »flødefarvet sportsvogn til 70.000 kroner«. Denne sportsvogn dukkede op flere gange i debatten, omend den skiftede pris hele tiden. Rifbjerg og flere af de andre kunstnere levede simpelthen et liv *uden for* kunsten, som ikke gjorde dem berettigede til at få penge *for* kunsten. Og dermed var debatten ikke spor anderledes end f.eks. i slutningen af 1800-tallet, hvor der også fandtes en vis form for støtte til kunstnere over finansloven. Da Holger Drachmann, der i dag nok er mest kendt for sin Midsommervise og sine mange damebekendtskaber, fik tildelt en fast årlig støtte, protesterede højrepolitikerne B. V. Bærentzen:

»Der er en anden side af spørgsmålet, som jeg skal gå meget let hen over, men som jeg dog ikke tør lade uberørt, og det er den moralske side af sagen. Jeg vil ikke omtale mandens færd — den skal jeg ikke indlade mig på, men kun udtale, at der udkræves for mig og for mange, der ere af samme anskuelse som jeg, ganske anderledes beviser for en ærlig stræben både i den ene og den anden retning fra denne mands side til at kunne dække over det sørgelige renommé, som han har skaffet sig i samfundet.«

De mange politikere, som havde stemt for loven, forsvarede den, omend meget tøvende. Mange af dem, især Venstremænd, fik kolde fødder og mente nok, at der burde gøres et eller andet. Og selvom f.eks. konservative og socialdemokratiske politikere forsvarede loven, så

mere end antydede mange, at lige præcis de kunstnere, som havde fået pengene, havde man ikke tænkt på dengang, man stemte for loven.

Kunstnerne reagerede lige fra nærmest undskyldende forklaringer på, hvorfor kunsten nu engang måtte støttes, over velargumenterende artikler, læserbreve og interviews, til hovmodig afvisning af dem, der protesterede. To eksempler herpå fra Politikens kronikker:

»De mennesker, der ikke kan eller vil fatte, at kunstnerisk skaben ikke fungerer på samme måde som håndværk eller kontorarbejde, at det aldrig har gjort det og aldrig vil komme til det — de har lov til at lade være med at fatte det, men så kan de heller ikke deltage i samtalen« (Palle Lauring, 5/3-65).

»Hvis alle disse protestmagere havde stået på en sæbekasse ude i Fælledparken og der ordnet verdensproblemerne ville sagen have været i orden. Nu optræder de imidlertid i aviserne som en af årets sensationer helt stive af selvtilstrækkelighed og uimponerethed. Alle — men især lagerforvalter Rindal, der ikke er kommet ud over samlerstadiet — danser den sidste nye dans, der synes at skulle få navnet: Ned på alle fire!« (Jess Ørnsbo, 15/3-65).

Socialdemokraterne mærkede presset fra arbejdspladserne. Og selvom de ikke selv indså det, så havde deres kulturpolitik spillet fallit. De fik her det igen fra arbejderne, som de havde givet dem gennem ca. 30 års kulturpolitik og endnu flere års generel politik. Arbejderne modtog ikke kunstfonden med glæde. De havde trods undervisning og oplysning ikke accepteret den kunst, som Socialdemokratiet mente skulle være deres. På den anden side havde de heller ikke noget kulturelt modspil. Arbejderne i Vejle og Kolding havde ikke noget andet at sætte i stedet. De mangledes hvad man kunne kalde en kulturel identitet. Den havde man fratrækt dem, og man havde endog ved at påtage sig babysitter-rollen sikret sig, at arbejderne ikke interesserede sig for dette identitetstab. Alternativet til Rifbjerg var for længst blevet Cavling og Morten Korch.

Hovedparten af de mange resolutioner vedtaget på arbejdspladserne i denne periode var reaktionære, hverken mere eller mindre. Det er let — men også for let — at hænge arbejderne ud for deres uforstand, deres manglende erkendelse af egen situation, deres hyggen sig i skyggen af den mest middelmådige, (små)-borgerlige kultur. For borgerliggørelsen havde rødder et par generationer tilbage. Konsekvenserne af Staunings tanker om, at arbejderne

Sådan tegnede Bo Bojesen i Politiken kulturministeren ugen før han i Folketinget forelagde sit reviderede forslag til kunststøtte. Budgettet havde først vist en overskridelse på 130.000 kroner. Den blev nedbragt til 10.000.

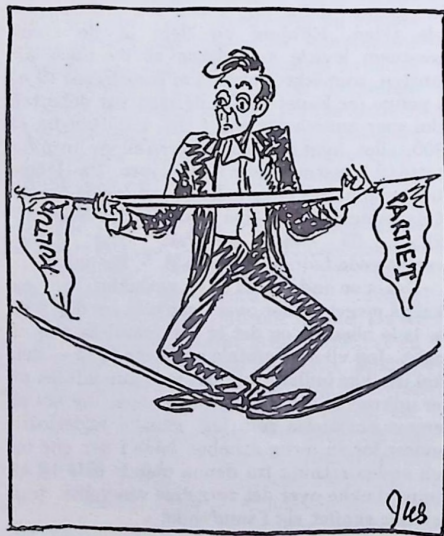
skulle have »del i« de borgerlige goder, var slået igennem. Og nu så man så en kulturpolitisk alliance mellem (mange, måske de fleste) arbejdere og lederskribenterne på de små som store Venstre-aviser landet rundt. Det var en kulturpolitisk manifestation, som trak linjer direkte frem til 1973, hvor Fremskridtspartiet og Centrum-Demokraterne kom i Folketinget, og Rindals broder i ånden, Kresten Poulsgaard, blev kulturpolitisk ordfører.

Kunsthånd-debatten ebbede ud i slutningen af marts 1965, hvor finansudvalget accepterede et forslag fra kulturminister Hans Sølvhøj om, at 120.000 blev skåret væk af de allerede tildelte penge. På den måde fik tre komponister og seks forfattere en lang næse.

En uge efter afblæste Rindal sin protestaktion og kulturministeren kunne i Information opsummere sine erfaringer:

»Kunstnersagen er ikke endt. Den fortsætter på det saglige og det pædagogiske plan. Men dens afslutning var ikke ringe. Det er en lykkelig ting; at de sidste års kulturpolitik har kunnet samle næsten hele folketinget om lovgivningsgrundlaget. Denne sag kan naturligvis så lidt som andre sager binde oppositionspartierne til fortsat enighed med regeringen. Om en sådan enighed kan opretholdes må vel i første række afhænge af, hvilke forslag regeringen fremsætter. Men det ville være en stor ting, om samdrægtigheden på det kulturelle felt kunne fortsætte, og det ville have været beklageligt, om denne sag på forhånd havde sat det hele over styr« (2/4-1965).

Under hele debatten havde kunsthånd-modstanderne gang på gang henvist til eventyret »Kejserens nye klæder«. Måske en smule symbolsk, at debatten fik sin officielle afslutning netop den 2. april — på 160-året for H. C. Andersens fødsel.

Sådan forestillede Berlingske Tidendes tegner sig d. 3. marts 1965 kulturminister Hans Sølvhøjs situation: »Det viser sig netop i disse dage, at der kræves megen balancekunst for at være socialdemokratisk kulturminister...«

Litteratur

John Andersen o.a.: Kulturen og arbejderbevægelsen (artikelsamling, 1978)

Ib Bondebjerg o.a.: Arbejderkultur 1924-48 (artikelsamling, 1979)

Peter B. Jørgensen o.a.: Dansk kulturdebat 1918-39 (artikelsamling, 1979)

Alex Quaade o.a.: Højre om! (artikelsamling, 1979)

Richard Andersen: Danmark i 30'erne (1968)

Carl Erik Bay: Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden (1973)

Jørgen Stubgaard: Kunstfonddebatten 65 — en hvidbog (1968)

Ritt Bjerregaard o.a.: Rapport fra en »Kaffe-klub« (1977)

»Vort arbejdsprogram« (Vedtaget på Socialdemokratiets 33. kongres, sept. 1980)

»Solidaritet, lighed og trivsel i kommunen« (Kommunalpolitisk program for Socialdemokratiet vedtaget på 33. kongres, sept. 1980)

»Menneskepolitik« (Faglig debat, udg. af LO sept. 1983)